

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL ve TARİH COĞRAFYA FAKÜLTESİ
KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ
KÜTÜPHANECİLİK ANA BİLİM DALI

LİSANS TEZİ

ANKARA OKUL KÜTÜPHANELERİ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Nazlı ALKAN

HAZIRLAYAN

Osman SOYKAN

ANKARA, 1997.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	II
KISALTMALAR CETVELİ.....	IV
TABLO VE ŞEKİLLER CETVELİ.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
I GİRİŞ.....	1
I.1 AMAÇ VE KAPSAM.....	1
I.2 YÖNTEM.....	2
I.3 KAYNAKLAR.....	4
II OKUL KÜTÜPHANELERİ.....	5
II.1 TANIMLAR.....	5
II.2 İLKELERİ.....	6
II.3 AMAÇLARI.....	8
II.4 KÜTÜPHANELERİN TEMEL ÖGELER VE HİZMETLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	9
II.4.1 DERME.....	9
II.4.2 PERSONEL.....	11
II.4.3 BÜTÇE.....	13
II.4.4 BİNA.....	13
II.4.5 KULLANICI.....	14
II.4.6 HİZMETLER.....	15
II.4.6.1 Teknik Hizmetler.....	15
II.4.6.1.1 Sağlama.....	15
II.4.6.1.2 Kataloqlama ve Sınıflama.....	17
II.4.6.2 Kullanıcı Hizmetleri.....	18
II.4.6.2.1 Odünç Verme.....	18
II.4.6.2.2 Danışma.....	19
III TÜRKİYE'DE OKUL KÜTÜPHANELERİ.....	21
III.1 KÜTÜPHANELERİN TEMEL ÖGELER VE HİZMETLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	21
III.1.1 DERME.....	21
III.1.2 PERSONEL.....	22
III.1.3 BÜTÇE.....	22
III.1.4 BİNA.....	23
III.1.5 KULLANICI.....	23
III.1.6 HİZMETLER.....	23
III.1.6.1 Teknik Hizmetler.....	23
III.1.6.1.1 Sağlama.....	23
III.1.6.1.2 Kataloqlama ve Sınıflama.....	24
III.1.6.2 Kullanıcı Hizmetleri.....	24
III.1.6.2.1 Odünç Verme.....	24
III.1.6.2.2 Danışma.....	24

IV ANKARA'DAKİ OKUL KÜTÜPHANELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	25
IV.1 KÜTÜPHANELERİN TEMEL ÖGELER VE HİZMETLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	27
IV.1.1 DERME.....	27
IV.1.2 PERSONEL.....	29
IV.1.3 BÜTÇE.....	30
IV.1.4 BİNA.....	31
IV.1.5 KULLANICI.....	33
IV.1.6 HİZMETLER.....	34
IV.1.6.1 Teknik Hizmetler.....	34
IV.1.6.1.1 Saglama.....	34
IV.1.6.1.2 Kataloqlama ve Sınıflama.....	35
IV.1.6.2 Kullanıcı Hizmetleri.....	36
IV.1.6.2.1 Ödünç Verme.....	36
IV.1.6.2.2 Danışma.....	36
V SONUÇ VE ÖNERİLER.....	37
KAYNAKÇA.....	42
EKLER.....	44
EK-1 Ankara'daki Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	45
EK-2 Kütüphanelerin Temel Ögeleri ve Hizmetleri.....	46
EK-3 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	47
EK-4 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	48
EK-5 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	49
EK-6 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	50
EK-7 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	51
EK-8 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	52
EK-9 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	53
EK-10 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	54
EK-11 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	55
EK-12 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	56
EK-13 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	57
EK-14 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	58
EK-15 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	59
EK-16 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	60
EK-17 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	61
EK-18 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	62
EK-19 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	63
EK-20 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	64
EK-21 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	65
EK-22 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	66
EK-23 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	67
EK-24 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	68
EK-25 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	69
EK-26 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	70
EK-27 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	71
EK-28 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	72
EK-29 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	73
EK-30 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	74
EK-31 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	75
EK-32 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	76
EK-33 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	77
EK-34 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	78
EK-35 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	79
EK-36 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	80
EK-37 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	81
EK-38 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	82
EK-39 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	83
EK-40 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	84
EK-41 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	85
EK-42 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	86
EK-43 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	87
EK-44 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	88
EK-45 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	89
EK-46 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	90
EK-47 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	91
EK-48 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	92
EK-49 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	93
EK-50 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	94
EK-51 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	95
EK-52 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	96
EK-53 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	97
EK-54 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	98
EK-55 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	99
EK-56 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	100
EK-57 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	101
EK-58 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	102
EK-59 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	103
EK-60 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	104
EK-61 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	105
EK-62 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	106
EK-63 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	107
EK-64 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	108
EK-65 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	109
EK-66 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	110
EK-67 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	111
EK-68 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	112
EK-69 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	113
EK-70 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	114
EK-71 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	115
EK-72 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	116
EK-73 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	117
EK-74 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	118
EK-75 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	119
EK-76 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	120
EK-77 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	121
EK-78 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	122
EK-79 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	123
EK-80 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	124
EK-81 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	125
EK-82 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	126
EK-83 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	127
EK-84 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	128
EK-85 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	129
EK-86 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	130
EK-87 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	131
EK-88 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	132
EK-89 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	133
EK-90 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	134
EK-91 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	135
EK-92 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	136
EK-93 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	137
EK-94 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	138
EK-95 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	139
EK-96 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	140
EK-97 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	141
EK-98 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	142
EK-99 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	143
EK-100 Okul Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi.....	144

KISALTMALAR CETVELİ

D.T.C.F	- Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
MEB	- Milli Eğitim Bakanlığı
T.C.	- Türkiye Cumhuriyeti
TKD	- Türk Kütüphaneciler Derneği

TABLO ve ŞEKİLLER CETVELİ

TABLolar CETVELİ

	Sayfa
Tablo 1 : Ankara'daki Okul Kütüphanelerinin Mevcudiyeti	25
Tablo 2 : Kütüphanelerin İlçelere Göre Dağılımı	26
Tablo 3 : Bilgi Kaynaklarının Türlerine Göre Dağılımı	27
Tablo 4 : Bilgi Kaynaklarının Konularına Göre Dağılımı	28
Tablo 5 : Personel Dağılımı	30
Tablo 6 : Kütüphane Hizmet Alanı	31
Tablo 7 : Masa-Sandalye ve Benzeri İhtiyaçlar	33
Tablo 8 : Sağlama Yöntemleri Dağılımı	34

ŞEKİLLER CETVELİ

	Sayfa
Şekil 1 – Genel Kütüphane Mevcudiyeti	25
Şekil 2 – Kaynak Türü Dağılımı	28
Şekil 3 – Kaynakların Konularına Göre Dağılımı	29
Şekil 4 – Kütüphane Binalarının Kapladığı Alan	32
Şekil 5 – Kütüphanelerin Aydınlatma ve Isıtma Sorunları	32
Şekil 6 – Yaş Gruplarına Göre Kütüphane Kullanımı	34
Şekil 7 – Kaynak Sağlama Yöntemleri	35

ÖNSÖZ

Günümüzde sanayisi ve ekonomik kalkınması güçlü olan ülkelerin en belirgin özellikleri bilgiye ve bilime verdikleri önemdir. Bu ülkelerde bilimsellik, bilimsel tutum ve davranışlar günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası durumundadır. Kuşkusuz çağımız bilgi-bilim çağıdır. Bu çağda toplumlar her alanda gelişebilmek ve refah düzeylerini yükseltebilmek için, öncelikle bilimsel düşünceye sarılmak durumundadırlar. Bilgiyi üreten ve ürettikleri bilgiyi işleyip kullanabilen toplumlar bilimsel ve teknolojik kalkınma içindedirler.

Bilginin toplumlar için servet olduğu yüzyılımız, bilgi yatakları olan kütüphaneleri, çok özel ve vazgeçilmez bir konuma getirmiştir. Kütüphaneler, bilginin; toplandığı, analiz edildiği, işlendiği, depolandığı ve kullanıcıların hizmetine sunulduğu bilgi merkezleridir.

Kütüphane türleri içerisinde, okul kütüphanesinin özel bir yeri vardır. İlk ve ortaöğretim okullarında oluşturulan okul kütüphaneleri bireyin ilk karşılaştığı kütüphane türüdür. Birey bu kütüphane sayesinde yaşam boyu sürdürebileceği okuma ve araştırma alışkanlığını kazanabilir. Okul kütüphanesi bireye bilimsel tutum ve davranışın temellerini sağlayabilecek bir kütüphane türüdür.

Ülkemizde okul kütüphaneleri kütüphane türleri içerisinde en az ilgi gören ve en çok ihmal edilmiş bir kütüphane türüdür. Bu nedenle de toplumumuzda bireylere küçük yaştan itibaren okuma alışkanlığı kazandırılmamakta ve araştıran, okuyan bir toplum olma yolunda adım atılmamaktadır.

Araştırmada Ankara'daki okul kütüphaneleri incelenmiş ve istatistiki bilgilerin kullanılması ile günümüzdeki durumları belirlenmiştir. Mevcut durumları ile ortaya çıkan sorunlara da çözüm önerileri getirilmiştir.

Araştırmamda bana yol gösteren, değerli hocam sayın Dr. Nazlı Alkan'a ve Ankara okul kütüphanelerine ait istatistiki bilgileri sağladığım Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı Okul Kütüphaneleri Şube Müdürlüğüne teşekkür ederim.

I GİRİŞ

Yaşadığımız çağda bilimsel temellere dayandırılmış çağdaş eğitim anlayışı, öğrencilerin farklı ilgilerinden doğan bilgi ihtiyaçlarını karşılama ve yeteneklerin geliştirilmesi bakımından, bol ve çeşitli bilgi kaynağının kullanılmasını gerektirir. Ders programları yanında öğrencinin bağımsız çalışmasını da öngören çağdaş eğitim anlayışı, okullarda eğitimin her aşamasında çok sayıda ve çeşitte bilgi materyalini öğrenciye ulaştırma zorunluluğunu ortaya koymuştur. Bu zorunluluk kütüphane ve kütüphane hizmetini, eğitim ve öğretimin en büyük destekçisi ve ayrılmaz bir parçası durumuna getirmiştir. Öğrencilere yaşam boyu sürecek etkin ve sürekli bir okuma-araştırma alışkanlığı kazandırmayı hedefleyen çağdaş eğitim anlayışı içinde, çağdaş okul kütüphanelerinin görev, ilke ve amaçları da belirlenmiştir.

Okul kütüphanesi, bulunduğu ülkenin, eğitim ve öğretimden ne beklediğine bağlı olarak bir işlev kazanır.

I.1 AMAÇ VE KAPSAM

Araştırmanın amacı: Ankara'daki ilk ve orta dereceli okullarla dengi okullarda oluşturulmuş olan okul kütüphanelerinin temel öğeleri (derme, personel, bütçe, bina, kullanıcı) ve hizmetler bakımından mevcut durumlarını ortaya çıkarmaktır. Ortaya çıkacak durumları ile okul kütüphanelerinin, eğitim ve öğretimdeki işlevlerinin ne olduğuna da cevap aranacaktır.

Araştırmanın kapsamını, Ankara'daki (ilçeleri ile birlikte) İlkokullar, İlköğretim okulları, Orta okullar, Liseler ve dengi okullar oluşturmaktadır. Araştırmanın kapsamına giren okul türleri şunlardır: İlkokullar, ilköğretim okulları, orta okullar, liseler, fen liseleri, endüstri meslek liseleri, kız teknik liseleri, meslek liseleri, pratik kız sanat okulları, imam hatip liseleri, kolejler ve sanat okulları.

I.2 YÖNTEM

Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleme; “geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle tanıtmayı amaçlayan, araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır”¹. Veri toplama tekniği olarak kullanılan anket, aslında MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı tarafından Ankara’nın il merkezi ve ilçelerindeki okullara gönderilen ankettir.

Ankara’daki okul kütüphaneleri ile ilgili veriler anket yöntemi ile toplanmıştır. Elde edilen verilere dayanarak da betimleme yapılmıştır.

Ankara’daki mevcut 962 okulun tümüne, MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı’na anket bilgi formları gönderilmiştir ancak 485 okula ait anket formları başkanlığa ulaşmıştır. Başkanlığa ulaşan anket formları büyük oranda ; Çankaya, Yenimahalle, Mamak, Altındağ ve Keçiören ilçelerine aittir(%73). Özellikle Ankara dışındaki ilçelerden Yayınlar Dairesi Başkanlığına gelen anket formlarının azlığı, 962 okuldan 477’sinin incelenememesine neden olmuştur. Konunun hassasiyeti nedeni ile Türkiye’deki okul kütüphanelerinin, genel durumları da belirtilmiştir.

Ankara MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı Okul Kütüphaneleri Şube Müdürlüğü’nce Okul Kütüphaneleri Bilgi Anket Formları hazırlanmış ve Türkiye’nin tüm illerindeki okullara bu formlar gönderilmiştir. Anket; Türkiye’deki okul kütüphanelerinin durumlarını ve ihtiyaçlarını belirlemek ve anket sonuçlarına göre iller arasında kıyaslamalar yapabilmek amacı ile hazırlanmıştır.

Birçok il, anket formlarını doldurup Yayınlar Dairesi Başkanlığına ulaştırmıştır. Halen de illerden anketlerin Başkanlığa gelişi devam ediyor.

MEB, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Okul Kütüphaneleri Şube Müdürlüğü, anketlerle elde edilen verileri saklamak, korumak ve bilgisayar veri analizi tekniklerinden faydalanabilmek için anket bilgi formlarını bilgisayar sistemine yükleme yoluna gitmiş ve bu amaçla Bilgisayar Eğitim ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce hazırlanan, Okul Kütüphaneleri adlı bir veri tabanı sağlanmıştır.

¹ Niyazi Karasar, “ Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler”,(Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., 1994), s.77.

Ankara Okul Kütüphaneleri ile ilgili olan bu araştırmada, Ankara'ya ait anket sonuçlarının kullanılabilmesi için, tez danışmanım Yayınlar Dairesi Başkanlığı ile görüşmüş ve Başkanlık; Ankara'ya ait anket bilgi formlarının bilgisayara veri girişlerinin yapılmasıyla verilerin analiz edilip sonuçlarını araştırmada kullanılabilmesine izin verebileceklerini belirtmiştir. Veri girişini yapacak eleman bulunmadığından, bu iş tarafımızdan yapılmıştır. Yaklaşık 120 saatlik bir çalışma ile veri girişleri tamamlanabilmiş ve yapılan bilgisayar veri analizleri sonunda sonuçlar elde edilmiştir. Böylece Ankara okul kütüphanelerine ait istatistiki bilgilere ulaşmıştır.

Araştırmada okul kütüphaneleri, kütüphanelerin temel öğeleri olan; derme, personel, bütçe, bina, kullanıcı ve hizmetler başlıkları altında incelenmiştir. Anketlerde sorulan sorular da genelde bu başlıklar altında toplanmıştır.

Okul kütüphanesi ve kütüphaneciliği ile ilgili literatür incelenmiş ve okul kütüphanesinin tanımları, ilkeleri ve amaçları belirlenmiştir. Okul kütüphanelerinin temel öğeleri (derme, personel, bütçe, bina, kullanıcı) ve hizmetler bakımından değerlendirilmesi de verilmiştir. Ankara'ya ait bilgiler, literatür incelemesi ile elde edilen bilgi ve ölçütlerle kıyaslanarak değerlendirilmiş ve Ankara okul kütüphanelerinin mevcut durumları ile ilgili sonuçlara varılmıştır. Elde edilen sonuçlarla, okul kütüphanelerinin bugünkü durumları ile eğitim ve öğretimdeki yerleri ve işlevleri hususunda da saptamalar yapılmıştır. Araştırma sonunda, elde edilen sonuçlara göre öneriler sunulmuştur.

I.3 KAYNAKLAR

1.1 TANIMLAR

Araştırmada, "Okul Kütüphanesi" konusunda bilgi edinmek için; kitap, makale, tutanak ve benzeri kaynak türlerinden yararlanılmıştır. "Okul Kütüphanesi" ile ilgili literatür taraması, Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1985-1989 yılları) ile TKD'nin yayınlamış olduğu TKDB ve Türk Kütüphaneciliği dergisini indeksleyen, "Dizin" adlı bibliyografik kaynaktan yapılmıştır.

Özellikle, Prof. Dr. Özer Soysal'a ait "Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de Okul Kütüphanesi" adlı eserden yararlanılmıştır.

T.C. MEB tarafından hazırlanmış olan, 1990 yılı basımlı ve halen geçerli durumdaki "Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği" incelenmiştir. İnceleme ile hem mevzuat görülmüş, hem de MEB'in "Okul Kütüphanesine" yaklaşımı konusunda fikir sahibi olunmuştur.

¹ Özer Soysal, "Yuvanın Misal Teyzesi: Okul Kütüphaneleri", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 24(1), 1975, s. 33.

² Özer Soysal, "Kütüphanecilikte Ana Sorunlar ve Okul Kütüphanesi", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 24(3), 1975, s. 131.

³ Ali Aksoy, "Okul Kütüphaneciliği ve Bir Açıdan Okul Kütüphanesi", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 12(3), 1965, s. 108.

⁴ Lawrence S. Thompson, "Okul Öğretimi Kütüphanesi", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 1(2), 1951, s. 101.

II OKUL KÜTÜPHANELERİ

II.1 TANIMLAR

- 1) “İlkokullarla her düzey ve türdeki orta dereceli öğretim kuruluşlarında oluşan, gerek eğitimin temel ilke ve amaçları, gerekse okulun özel olarak yöneldiği amaçların gerçekleşmesine yardımcı, okul eğitiminin bütünlük, süreklilik ve gelişen bir içerik kazanarak yürümesini sağlamakla yükümlü hizmet ünitesidir”².
- 2) “İlk bakışta okul kadar yaygın ve kapsamlı bir anlama sahip görünen okul kütüphanesi terimi, gerçekte, daha sınırlı bir kavramı ifade eder. Örneğin, üniversite yahut akademi de okuldur, ancak bu kuruluşlara ait kütüphaneler ayrı bir tür meydana getirirler. Kısaca, bunlar okul kütüphanesi değildir. Buna karşılık, ilkokullarla mesleki, teknik ve genel kültür veren orta dereceli öğretim kuruluşlarında oluşanlar okul kütüphanesi terimi kapsamına girer. Bu sınırlama da dikkate alınırsa okul kütüphanesi şöyle tanımlanabilir: Bunlar, günlük öğretim işlemi ve tüm okul hayatında gittikçe etkin ölçüde yer alan bir eğitim aracı, bu nedenle de okulun bütünlücüsüdür”³.
- 3) “Okul Kütüphaneleri; içinde bulunduğu okulun eğitim ve öğretim amaçlarına ulaşabilmesine yardımcı olacak her türlü kütüphane materyalini toplayan, düzenleyen ve öğretmen ile öğrencinin, gerekirse çevre halkının da hizmetine sunan kuruluşlardır”⁴.
- 4) “Öğrencilerle öğretmenlerinin bütün alaka ve meraklarını cevaplandırabilecek her türlü konu üzerinde kitap ihtiva eden bir genel koleksiyondur”⁵.

² Özer Soysal, “Yuvarlak Masa Toplantısı: *Okul Kütüphaneleri*”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 24(1), 1975, s. 33

³ Özer Soysal, “Kütüphaneciliğimizin Ana Sorunları ve Okul Kütüphanesi”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 20(3), 1971, s.131.

⁴ Ali Aksakal, “Okul Kütüphanelerimiz ve Bir Anketin Düşündürdükleri”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 32(3), 1983, s. 108.

⁵ Lawrence S. Thompson, “Orta Öğretim Kütüphanesi”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 1(2), 1952, s. 101.

Görülüyor ki, okul kütüphaneleri, eğitimin temel amaç ve fonksiyonları doğrultusunda, bulunduğu okulun özel amaçlarına da yönelerek, kendisini düzenleyen ve geliştiren kuruluşlardır. Okul kütüphaneleri eğitim ve öğretim için bir araç durumundadırlar. Öyle ise onun mahiyetini ve işlevselliğini bir anlamda da gerekliliğini esas olarak bulunduğu ülkenin milli eğitimdeki amaçları ve ilkeleri belirler.

Okul kütüphanesi; eğitim ve öğretim için gereken her türlü bilgi materyalini toplar, düzenler ve parçası bulunduğu öğretim kademesinin amaçlarının gerçekleşmesi için hizmet sunar. Bu hizmet başta öğrenci ve öğretmenlere yöneliktir ancak elverişli bir ortamda imkanlar dahilince halka da hizmet verebilir.

II.2 İLKELERİ

Okul kütüphaneleri, amaçlarını ve bu amaçlarına ulaşmak için geliştirecekleri hizmetleri birtakım ilkelerle belirlerler. Aynı zamanda da amaçları doğrultusunda yeni ilkeleri benimseyerek hizmetlerini geliştirirler. İlkeler, kütüphanenin eğitimdeki esas görev ve işlevinin belirlenmesi ile kabul gören prensiplerdir.

Soysal, "Çağdaş Eğitim ve Türkiyede Okul Kütüphanesi" adlı eserinde, okul kütüphanesinin ilkelerini maddeleyerek konuya ışık tutmuştur. Eserde ilkeler şöyle sıralanmıştır:

- 1) Okul kütüphanesi, okul programının temel unsuru; gayesi, bizzat okulun ana gayesidir.
- 2) Kütüphane hizmeti, okul programının temel bir unsuru olmak bakımından, Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluk çerçevesine girer.
- 3) Okul kütüphanesi, şu üç ana unsurdan teşekkül eder: (a) kütüphaneci, (b) materyal koleksiyonu, (c) kütüphane çalışmaları için gerekli yerler.
- 4) Okul kütüphanesi, kütüphaneci ve öğrencilerin yanısıra okul sistemi içindeki diğer görevliler ve bilhassa (a) mahalli milli eğitim sorumlusu, (b) okul müdürü, (c) sınıf öğretmenlerinin bilgili ve yapıcı iştiraki sağlanmadan etkili olamaz.

- 5) Okulda cereyan eden çalışmaların bütünü içinde kütüphanenin belli başlı gayesi, hayat hedeflerine ulaşmak için kitap ve kütüphaneleri maksatlı bir şekilde kullanma yetenek ve alışkanlığını geliştirmede çocuk ve gençlere yardım etmektir.
- 6) Kütüphane, bütün okul programını paylaşmak; kitap ve kütüphanelerin tesirli şekilde kullanılmasını teşvik için bireye okuma rehberliği, bol okuma materyali ve kütüphane tecrübesi gibi şahsi hizmetler vermek sureti ile, amaçları gerçekleştirir.
- 7) Okul ve halk kütüphaneleri iş birliği yapmalı; faaliyetlerinde lüzumsuz tekrarlara düşmeden öğrencilere eksiksiz bir kütüphane hizmeti sunmalıdır⁶.

Maddelerde de belirtildiği gibi, okul kütüphanesi ilke olarak; eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu sebeple de Eğitim Bakanlığının sorumluluğu altındadır.

Okul kütüphanesinin etkin bir hizmet verebilmesi için, mesleki eğitim almış bir kütüphaneci, eğitim ve öğretimi destekleyip güçlendiren bir koleksiyon (derme) ve kütüphane hizmetlerinin gerçekleştirileceği bir mekânın bulunması zorunludur.

Okul kütüphanesi etkili olabilmesi için kütüphaneci ve öğrencilerin yanında okul müdürlüğünün, öğretmenlerin ve bölge eğitim sorumlularının da inançlı ve yapıcı desteği gerekir.

Okul kütüphanesi bireye yaşam boyu sürecek okuma-araştırma alışkanlığı kazandırabileceğinden ilk ve en etkili kütüphane türüdür. Bu sebeple okul kütüphanesi öğrencilere eksiksiz bir kütüphane hizmeti sunmak durumundadır.

Kütüphaneler; bilgiyi, toplayan ve koruyan kurumlardır. Bilimsel düşünceye değer verirler. Bu sebeple koleksiyon oluşturmak için kaynak seçiminde tarafsızdırlar ve objektif bir yaklaşım söz konusudur.

Bilgi ve bilimin eğitimin gayesi olduğundan kütüphane hizmetleri imkânlar dahilinde sınır tanımaz.

⁶ Özer Soysal, "Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de Okul Kütüphanesi", (Ankara: Güven Matbaası, 1969), s.68.

II.3 AMAÇLARI

Okul kütüphanelerinin amaçları şöyle sıralanabilir:

- 1) “Okul kütüphaneleri öğrencilerin çok yönlü fikri kabiliyetlerini geliştirmek amacı ile kurulurlar”⁷.
- 2) Öğrencilerin; ders programlarını desteklemek, yeteneklerini geliştirmek ve ilgi duydukları konularda yapacakları kişisel araştırmalara yön vermek,
- 3) Öğrencilere, kendi yaşları ile ilgili olarak seçecekleri meseleler üzerinde türlü gözlemler, incelemeler, araştırmalar, deneyimler yapmak sureti ile meseleleri üzerinde kendi başlarına çalışarak öğrenmelerini sağlamak⁸,
- 4) Öğrencilerin sosyal davranışlarını kuvvetlendirmek ve toplumsal nitelik kazanmalarına yardımcı olmak,
- 5) Öğrencilere kütüphane olayını ve kütüphane kaynakları ile hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını öğretmek,
- 6) Öğrenciler yanında öğretici kitlenin de bilgi birikimlerini mesleki yayınlarla desteklemek, zenginleştirmek,
- 7) Eğitimin temel amaçlarının ve bulunduğu okulun özel olarak yöneldiği amaçların gerçekleşmesine destek olmak,
- 8) Öğrencilere genel kültür ve düşünce olgunluğu kazandırmak,
- 9) Öğrencilere düzenli ve verimli çalışma alışkanlığı kazandırmak,
- 10) Bireyin küçük yaştan itibaren kitaba sevgi duymasını ve okuma alışkanlığının yerleşmesini sağlamak, topluma okuyan bireyler kazandırmak.

⁷ Bedrettin İlica, “Okul Kütüphanelerinde Dil: *Söz Kütüphanecinin*”, *Türk Kütüphaneciler Demeği Bülteni*, 19(1), 1970, s. 60.

⁸ Ruşen Alaylıoğlu, “İlk ve Orta Öğretim Programları ve Kütüphane Faaliyetleri”, *Türk Kütüphaneciler Demeği Bülteni*, 9(3-4), 1960, s.95.

Maddelerden de anlaşıldığı gibi, okul kütüphanesinin amacı, öğrenciyi; düşünen, araştıran, öğrenen, öğrendiklerini yorumlayabilen ve görüşler üretebilen birey olarak topluma kazandırmaktır. Okuma alışkanlığını küçük yaşta benimseyen birey, eğitimin yaşamının her döneminde okulun dışında da devam etmesi gerektiği inancı ile hareket eder.

“Kütüphaneyle, eğitimin ilk evrelerinde karşılaşan birey, buradan kazanacağı, bilgiye erişim yolları, bilgiyi özümseme, analiz etme, düşünme ve senteze varma becerilerini eğitimin diğer evrelerinde de sürdürebilecektir”⁹. Okul kütüphanesi, kişiye kütüphane olayını öğreterek, onu yaşam boyu karşılaşacağı diğer kütüphane türlerine hazırlamış olur. Günümüzün çağdaş eğitim sisteminde okul kütüphanesi sistemin bütünleyicisi durumundadır. Okul kütüphanesinin ilke ve amaçları böyle bir durumda, değer ve anlam kazanabilir.

II.4 KÜTÜPHANELERİN TEMEL ÖGELER VE HİZMETLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

II.4.1 DERME

Okul kütüphanesinin dermesini, her türlü basılı ve basılı olmayan bilgi materyalleri oluşturur. Derme; Milli Eğitimin amaçları ve okulun yöneldiği özel amaçlardan doğan bilgi gereksimini karşılayacak nitelik ve nicelikte oluşturulur. Dermenin amacı, öğrenci ve öğretmenlerin, eğitim-öğretim işlerinden doğan program içi ve dışı bilgi ihtiyaçlarını karşılamak ve geliştirmektir.

Okul kütüphanesinin dermesinde, temelde; danışma kaynakları, roman-hikaye kitapları, ders ve yardımcı ders kitapları, süreli yayınlar ve görsel işitsel materyaller bulunur.

“Kütüphanenin daha iyi hizmet verebilmesi için 200-1000 öğrenciye sahip okullarda dermenin 5000 ile 9000 kitaptan teşekkül edeceği gibi 1000’den fazla öğrencisi olan okullarda her öğrenciye 8 kitap düşer”¹⁰.

⁹ Fahrettin Özdemirci, “Okul Yaptırma Kampanyası, Okul Kütüphaneleri ve Öğretmenler”, Türk Kütüphaneciliği, 5(2), 1991, s.73.

Dermeyi oluşturan kitap sayısı yanında bu kitapların konulara göre dağılımı da önem taşır. Bazı konu ve alanlarda diğerlerine oranla daha çok kitaba ihtiyaç duyulur. Etkin bir kütüphane hizmetinin verilebilmesi için derme ile ilgili birtakım standartların belirlenmesi ve dermenin bu ölçütlere göre oluşturulup, denetlenmesi gerekir.

Thompson, dermeyi oluşturan kaynakların konulara göre dağılımlarını yüzdeler olarak şöyle belirlemiştir:

Ansiklopedik bilgi için müracaat olunacak çeşitli kitaplar (danışma kaynakları) %4, Sosyal İlimler ve Tarih %23, Tabii İlimler ve Teknik Sanat %24, Güzel Sanatlar %8, Edebiyat ve Dil %14, Biyografya ve Seyahatnameler %14, Roman %13¹¹.

Dermenin nitelik ve niceliği konusunda hazırlanan standartlar % yüzlük, kesinlik ve süreklilik taşımazlar. Okulun yöneldiği özel amaçlar, Milli Eğitim'deki amaçlar ve okulun bulunduğu bölgenin yapısı standartların belirlenmesinde etkili rol oynar. Konu ile ilgili olarak yine Thompson, şöyle demiştir:

“Her bölge için standart, yahut mükemmel bir nisbet tesbit edilemez. Şayet o mntıkada bir halk kütüphanesi yoksa, o zaman mesela daha zengin bir roman koleksiyonuna okul kütüphanesinde hiss olunacaktır. Keza köy bölgelerindeki okul kütüphaneleri ziraat mevzuuna daha çok önem verirler; şehir bölgelerindekiler ise, daha çok sanayiye yer verebilirler. Kız okulları kütüphaneleri ise ev idaresi mevzuunu ön plana alabilirler. Her okulun kütüphanesi hizmet etmekte olduğu müesseseye göre kendini ayarlamalı ve okul müfredat programına göre muhtelif sahalardaki kitapların nisbetini bir düzene koymalıdır¹²”.

¹⁰ Abdülkadir Köylü, “XIV. Kütüphane Haftası Dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı Makamına Verilen Okul Kütüphaneleri Hakkında Rapor”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 27(2), 1978, s. 133.

¹¹ Thompson, L. *Ön. Ver* s.106.

¹² *Aynı*, s. 106.

Okul kütüphanelerinin dermelerindeki eserler öğretici ve eğitici olmalıdır. Özellikle tarihi olaylara dayanan yapıtlar yansız hazırlanmış olmalıdır.

Derme sürekli olarak denetlenir ve günün koşullarında işlevini yitiren veya yıprandığı için kullanılmaz hale gelen eserler dermeden ayıklanırlar. İhtiyaçlara göre yeni kaynaklar sağlanır ve dermeye dahil edilir.

Bir diğer konu da, dermenin; ilk, orta ve liselerde farklı gayelerle oluşturulmasıdır. "İlkokullarda alaka merkezlerinin uyandırılıp geliştirilmesi ile okuma sevgisinin kuvvetlendirilmesini esas olarak alan koleksiyon (derme), orta okul ve lisede edebi form ve değerlerin tanıtılması, şahsi problemlerin çözümü ve gelecekteki hayata hazırlanmada öğrenciye yardımcı olma gayesi taşınmalıdır"¹³.

II.4.2 PERSONEL

"Okul kütüphanesinin en önemli temel unsurlarından biri olan personel, kütüphane hizmetlerinin verimliliğini doğrudan doğruya etkileyen önemli bir role sahiptir. Eğitim ve öğretimin çalışmalarında aktif görevler yüklenen okul kütüphanecisinin bu önemli rolü, kütüphanecilik mesleğinin ve eğitiminin yeni gelişmelerinden kaynaklanmaktadır"¹⁴.

Kütüphanenin amaçlarına ulaşabilmesi kütüphane işlerinin düzenli ve eksiksiz yapılmasına bağlıdır. "Okul kütüphanelerinin eğitim ve öğretimin ayrılmaz bir parçası olarak görevini yerine getirebilmesi, ancak iyi yetişmiş ve bilgili personelle gerçekleşir"¹⁵. Okul kütüphanesinde mesleki eğitim görmüş personel etkin bir kütüphane hizmeti için kilit rolü oynar.

¹³ Soysal, Ö. *Ön. Ver* s. 82.

¹⁴ İnci Önal, "Okul Kütüphanelerinde Personel Eğitimi", *Milli Eğitim*, 88(76), 1988, s. 34.

¹⁵ Nail Bayraktar, "Okul Kütüphaneleri İle İlgili Standartlar", *Milli Eğitim*, 87(69), 1986, s. 66.

Okul kütüphanesinin; yönetimi, dermesinin geliştirilmesi (kaynak seçimi ve sağlanması işleri), kütüphaneye gelen kaynakların düzenlenmesi (kataloglama ve sınıflama işleri) ve kullanıcı hizmetlerinde (ödünç verme ve danışma işleri) birinci derecede sorumlu ve yetkili personel, mesleki eğitim almış kütüphanecidir. Bunun sebebi, sözü geçen işlerin mesleki bilgi ve uzmanlık gerektirmesidir.

Kütüphane hizmetlerinde kütüphaneci (kütüphaneci en az dört yıllık mesleki eğitim almış kişidir) yanında, kütüphaneci olması gerekmeyen memurlara da ihtiyaç duyulur. Bu memurlar kütüphanecinin idaresi altında verilen görevleri yerine getirirler. Bu elemanlar, bilgi materyalinin temini, kataloglama ve tasnif, ödünç verme, materyalin fiziksel denetimi, raf-dosya bakımı ve bibliyografik çalışma gibi işlerde, kütüphanecinin denetimi altında görev yaparlar. Kütüphanenin; amaçları, ilkeleri, düzenlemeleri, hizmet politikası, dermeye kaynak seçimi ve ödünç verme şekil ve süresi gibi konularda karar verme kütüphaneciye aittir. Personel, kütüphaneciye önerilerde bulunabilir.

Kütüphanede, ayrıca temizlik, bahçe, güvenlik ve onarım-bakım gibi işlerden sorumlu görevliler de yer alır.

Okul kütüphanesinin işletilmesinde, kaç tane meslekten kütüphaneci ve kaç tane meslekten olmayan yardımcı personelin görev yapacağı; kütüphanenin amaçları, kütüphanenin büyüklüğü ve okulun öğrenci sayısına göre belirlenir. Konu ile ilgili, literatürdeki standartlara göre; (a) Her okul kütüphanesinde, en az bir kütüphaneci ve bir de meslekten olmayan yardımcı personele gerek duyulur. (b) Kütüphanede, kütüphaneci sayısı arttıkça yardımcı personel sayısı da artar. Her iki kütüphaneciye bir yardımcı personel düşmelidir.

Okul kütüphanesinin, amaçlarına ulaşabilmesi ve azami kütüphane hizmetini verebilmesi için, kadrosunda, mutlak suretle mesleki eğitim almış kütüphanecinin bulunması gerekir. İyi bir mesleki eğitim almış kütüphaneci, kütüphane olayını kavradığından, okul kütüphanesi ve okul kütüphaneciliğinin son amacı olan; okul kütüphanesini, eğitim-öğretimin ayrılmaz bir parçası ve en büyük destekçisi haline getirmek, hedefi ve inancı ile çalışıp, esas gayeye hizmet eder.

II.4.3 BÜTÇE

Amaçları doğrultusunda hizmet verebilmesi için kütüphanenin kendine ait, sürekli ve yeterli bir bütçesinin olması gerekir. Kütüphanenin sahip olduğu maddi kaynak veya kaynaklar onun bütçesini oluşturur.

Okul kütüphanesinin bütçesi; temelde Eğitim Bakanlığı'nın okul çatısı altında kütüphane için tahsis ettiği maddi paydan oluşur. Bu pay sadece kütüphaneye ait ve sürekli dir. Ekonomik yetersizliklerle kütüphaneye ait bütçe, ihtiyaçları karşılayamaz nicelikte ise, okul-aile birliği ve okul koruma geliştirme derneği gibi gönüllü örgütlerden kütüphane için maddi yardım istenebilir.

Basılı ve basılı olmayan her türlü bilgi materyalinin dermeye temini için yapılan harcamalar, kütüphaneye ait bütçe ile karşılanır. Kütüphane malzemesi ve materyalin hizmete hazır hale getirilmesinde kullanılan araçların temini ile dermenin bakımı için lüzumlu harcamalar okulun kendi bütçesinden karşılanır.

Okul kütüphanesinin bütçesi maddi bağışlarla da desteklenir ve geliştirilir. Büyük oranda kitap satın almada kullanılan bütçe, sürekli olarak kontrol edilir.

II.4.3 KULLANICI

II.4.4 BİNA

Okul kütüphanesinin; okul içinde, ya da merkezi konumda bulunan müstakil bir binada hizmet vermesi, bina ve yerleşim açısından en uygun olanıdır. Okul binası yapılmadan önce, proje hazırlama aşamasında mimar, eğitimci ve kütüphaneci işbirliği yapılarak kütüphane binasının yeri ve planının hazırlanması gerekir. Kütüphane binasının kaplayacağı alan; milli eğitimin ve okulun özel amaçları ile öğrenci sayısına (gelecek zaman da düşünülerek) göre belirlenir.

Bina içinde; öğrenci çalışma-okuma salonu, kitap deposu, göz-kulak yolu ile eğitim için gösteri odası, kitap rafları ve katalog dolabı, teknik hizmetler (sağlama, kataloglama-sınıflama) ve okuyucu hizmetleri (ödünç verme, danışma) için bölümlerin mevcut olması gerekir. Bölümler, bina içinde planlı bir şekilde yerleştirilmelidir. "Müracaat (danışma) masası kapının hemen yanında, kütüphanecinin yazıhanesi ise daha içerde, çalışma odasında bulunmalıdır. Resim, broşür ve kupür dosyası ile danışma kaynakları kütüphanecinin yazıhanesinin yanına yerleştirilmelidir. Muhtemel bir karışıklığı önlemek için roman ve hikaye kitapları, danışma kitapları, mecmua ve gazeteler ayrı yerlerde bulundurulur. Duvarların hepsi raf olarak kullanılmamalı, ilan tahtasını yerleştirmek ve yeni kitapları teşhir etmek için duvarda boşluklar bırakılmalıdır. Katalogların bulunduğu dolabın odanın ortasına doğru konmuş olması münasip olur"¹⁶.

Kütüphane binasının; aydınlatma, ısıtma ve soğutma gibi problemlerinin olmaması ve binanın iç mimarisi ile ferah bir ortamın olması, kullanıcıların ve kütüphane personelinin daha verimli ve istekli çalışmasını sağlar. Kütüphanenin boyası ve iç dekorasyonu ile canlı ve huzurlu bir ortamın yaratılması gerekir.

Çalışma salonları, sıkışıklık yaşanmaması için öğrenci sayısına yetecek kapasitede yapılmalıdır. Çalışma masaları ve sandalyeler rahat olmalı, salon aydınlık olmalıdır.

II.4.5 KULLANICI

Okul kütüphanelerinin kullanıcıları; esas olarak kütüphanenin bulunduğu okulun, öğrencileridir. Bunun yanında eğitici kitle ve okulun diğer personeli de kütüphaneden yararlanabilir. Bazı özel durumlarda (örneğin bölgede yeterli halk kütüphanesi hizmetinin olmaması), imkanlar dahilinde bölge halkına da kütüphane hizmeti verilebilir. Kütüphane eğer yeterli donanım ve imkana sahip ise, bölgedeki kütüphanesi olmayan okullara da hizmet verebilir.

¹⁶ Thompson, L. Ön. Ver s. 109.

II.4.6 HİZMETLER

Okul kütüphanelerinin çalıştırılabilmesi için yapılması gereken sürekli işler vardır. Bu işler kütüphane personelinin sorumluluk ve yetkisi altında yapılır ve düzenlenir. Kütüphanenin işleyişini ve devamlılığını sağlayan bu işler; (a) Teknik Hizmetler ve (b) Kullanıcı Hizmetleri başlıkları altında toplanır.

II.4.6.1 Teknik Hizmetler

Bilgi materyalinin; seçiminden kullanıcıların yararlanmasına sunulacak duruma getirilişine kadar yapılan işlemlerin tümüne Teknik Hizmetler denir. Teknik Hizmetler ikiye ayrılır:

II.4.6.1.1 Sağlama

Sağlama işi; kütüphanenin dermesine katacağı bilgi materyalini seçip elde etmek için yapacağı işlerin tümünü kapsamına alır.

Sağlama işinin başında seçim yapılır. Kaynak seçimi kütüphanenin amaçları doğrultusunda yapılır. Öğrencilerin fikri, edebi ve ilmi gelişmeleriyle ilgili eserlerin seçimi önceliklidir. Okul kütüphanesinin, dermesini amaçlarına hizmet edecek nitelik ve nicelikte geliştirebilmesi için kaynak seçiminde bir politika belirlemesi lazımdır.

Seçim işi bibliyografik kaynaklardan yapılır. Bu kaynaklar; MEB yayınlarını içeren kataloglar, yayıncı katalogları, kitap firmalarının katalogları, kitap tanıtım yazıları, çocuk klasikleri katalogları ve kitap indeksleri gibi yayınlardır. Sağlıklı bir kaynak seçimi yapılabilmesi için kütüphaneci ve öğretmen işbirliği sağlanır.

Dermeye katmak amacı ile seçilen eserler satın alınarak sağlanırlar. “Satın Alma”, “Sağlama” işinde dermeyi oluşturma ve geliştirme bakımından en sağlıklı yoldur. Bunun sebebi; satın almanın başında, kütüphaneci ve öğretmen işbirliği ile kaynak seçiminin yapılmasıdır. Böyle bir seçim sonrasında sağlanan kaynaklar, kütüphanenin ve eğitimin amaçlarına hizmet eder ve derme işlevsel bir yapılanma içinde bulunur.

Sağlamanın diğer yolları; Bağış, MEB tarafından gönderilen eserler, Değişim, Devir ve okul aile birlikleri ile okul koruma ve geliştirme derneklerince sağlanan eserlerdir.

Bağış: Kişi veya kuruluşların kütüphaneye yapmak istedikleri kitap bağışları, kitapların konu, içerik ve düzeylerinin kütüphane amaçlarına uygun olması durumunda kabul edilir. Bağış yolu ile kitap sağlama işinde çok titiz olunmalı, eğer kaynak satın almak için yeterli bütçe bulunuyorsa bağış kabulünden kaçınılır.

MEB tarafından gönderilen eserler: Bakanlığın gönderdiği eserlerin tümü herhangi bir eleme yapılmadan dermeye dahil edilir. Bu kaynaklar zaten eğitimdeki amaçlara göre seçilip gönderilirler.

Değişim: Kütüphane, dermesinde yapılan ayıklama sonucu ortaya çıkan eserleri diğer bir kütüphanenin değiştirmek istediği eserlerle takas edebilir. Değişimin amacı; kaynak değişiminde bulunan her iki kütüphanenin de eksikliklerinin bir ölçüde giderilmesini sağlamaktır. Yapılan değişim her iki kütüphaneyi de tatmin etmelidir.

Devir: Kütüphane dermesindeki fazla ve kullanılmayan eserlerin, bunlara ihtiyacı olan başka bir kütüphaneye devredilmesi ve onun koleksiyonunun zenginleştirilmesidir. Okul kütüphaneleri, amaçları doğrultusunda genelde halk kütüphanelerinden devir yolu ile kaynak sağlayabilirler.

Okul aile birlikleri ile okul koruma ve geliştirme derneklerince sağlanan eserler: Bunun için, sözü geçen kurumların kütüphaneciye danışarak kaynak sağlanması gerekir. Bu örgütlerin kütüphaneye, kitap bağışından çok maddi bağış toplamaları tercih edilir.

II.4.6.1.2 Kataloqlama ve Sınıflama

Kataloqlama ve sınıflama işlemi dermeyi oluşturan her esere demirbaşa kayıttan sonra uygulanır. İşlemin amacı eserlere birer kimlik ve adres verilmesi sureti ile kullanıcıların raflardaki eserler haberdar olmalarını ve bu eserlere kolayca ulaşabilmelerini sağlamaktır.

Kataloqlama; kütüphane dermesindeki eserlerin, kullanıcılarca arandığında bulunmasını sağlamak üzere, bibliyografik künyelerini ve yer numaralarını ihtiva eden fişlerin hazırlanması işidir. Kataloqlama için genelde 7.5 x 12.5 sm. Boyutlarındaki kartlar (fişler) kullanılır. Bu fişlere her esere ait eseri niteleyen bilgiler yazılır. Her eser için en az üç fiş oluşturulur. Bu fişler; yazar adı, eser adı ve konu adı girişlerinden oluşur. Fişlerde ayrıca eserlere ait yer numaraları (eserin raftaki yerini gösteren sayısal ifade) da belirtilir. Bu numaralar her esere ait oluşturulmuş tüm fişlerde de bulunur. Herhangi bir eser için belirtilmiş yer numarası, eser için hazırlanmış tüm fişlerde de aynıdır. Yer numarası sınıflama numarasını da eğerir.

Kataloqlama belli kurallarla yapılan bir iştir. Okul kütüphanelerinde genelde; Anglo American Cataloging Rules 2 (Anglo Amerikan Kataloqlama Kuralları 2) tercih edilir. Ancak eserlerin kataloglanmasında derinlemesine bir niteleme uygulanmaz. Öğrencilerin seviyelerine göre kataloqlama yapılır.

Sınıflama; kütüphane dermesinde bulunan eserlerin, belli bir sınıflama sistemine göre, konularının tespit edilip, konularına göre sınıflandırılmaları işidir. Okul kütüphanelerinin sınıflama işi için; Dewey Decimal Classification System (Dewey Onlu Sınıflama sistemi) kullanılır.

Sınıflamada, konusu belirlenen her eser için esere ait bir sınıflama numarası verilir. Bu numara, esere ait fişlerde ve eserin cildinde belirtilir. Eserler, sınıflama numaraları ile raflarda sistematik bir sıralanış içinde bulunurlar.

Eserlere ait fişler hazırlandıktan sonra fişler katalog dolabına yerleştirilirler. Bu yerleştirme sözlük esasına dayalı olarak alfabetik düzende yapılır. Tüm fişler (yazar adı, eser adı, konu adı) alfabetik sıra ile hep birlikte katalog dolabında yer alır. Böylece öğrenciler, zorlanmadan; ister konu adı, ister yazar adı ya da isterlerse eser adından alfabetik arama ile istedikleri eserlerin katalog fişlerine ulaşım eserlerin raflardaki yerlerini de tespit edebilirler.

Kataloglama ve sınıflama işinde önemli olan; sürekli bir standardın sağlanması ve öğrencinin aradığı esere, yazar adı, eser adı veya konu adı yaklaşımı ile erişebilmesine olanak vermektir.

Okul kütüphanelerinde kataloglama ve sınıflama işi mesleki bilgi gerektiren hassas bir iştir. Bu sebeple bu işin sorumluluğu ve yetkisi, mesleki eğitim almış kütüphanecide toplanır.

II.4.6.2 Kullanıcı Hizmetleri

Kullanıcı hizmetleri, kütüphane dermesinden kullanıcıların en geniş ve etkili bir şekilde yararlanmalarını sağlamak amacıyla yapılan işlemler bütünüdür. Bu hizmetlere bağlı olarak ödünç verme ve danışma işleri yapılır.

II.4.6.2.1 Ödünç Verme

Okul kütüphaneleri, kullanıcılarının kütüphaneden gerektiği gibi yararlanabilmelerini ve boş zamanlarını değerlendirmelerini sağlamak, gelişimlerini ve araştırmalarını desteklemek amacı ile ödünç kitap verme hizmetinde bulunurlar. Öğrenci ve öğretmenler kütüphanenin açık bulunduğu her saatte ödünç verme hizmetinden yararlanabilirler.

Ansiklopedi, sözlük, bibliyografya, ve atlas gibi danışma kaynakları, kitap dışı materyaller ve süreli yayınların son sayıları dışarıya ödünç verilmez.

Ödünç verilen kitapların sayısı en az üç, ödünç verme süresi de en az yedi gündür. Ödünç verme hizmetine ilişkin kuralları; amaçlarına ve olanaklarına göre okul kütüphanesi belirler. Ödünç verme hizmeti için kütüphane içinde bir birim oluşturulur ve bu birimde, ödünç verme işlemleri düzenlenir, uygulanır ve denetlenir.

II.4.6.2.2 Danışma

Kullanıcının kütüphaneden bilgi edinmesinde çalışma ve araştırmalarında kütüphane kaynaklarını kullanmasında personelce yapılan şahsi yardıma danışma hizmeti denir¹⁷.

Danışma hizmeti, kütüphanenin imkanlarının en etkin şekilde kullanılmasında bireye yardımcı hedef tutan işlemdir. Esas itibarı ile kullanıcıyı tanıma ve bir yorumcu olarak onunla kaynaklar arasında bağ kurma fikrine dayalı olan bu işlem, olaylarla ilgili soruların cevabını araştırmak, aranan bir materyalin kütüphanedeki yerini tespit ya da belirli bir konuda bibliyografya hazırlamak şeklinde ortaya çıkabilir¹⁸.

Yeterli ve etkin bir danışma hizmetinin verilebilmesi için kütüphanenin bazı temel danışma kaynaklarına sahip olması gerekir. Bu kaynakların başlıcalarını; genel ve özel konulu bibliyografyalar, periyodik indeks (dergi ve gazete gibi süreli yayınların indeksi), ansiklopedi, yıllık, almanak, sözlük, atlas ve biyografiler v.b. meydana getirir. Bu kaynaklar dermeyi oluşturan diğer kaynaklardan ayrı bir bölümde düzenlenir ve yerleştirilirler.

Okul kütüphanesinde kaynaklar açık raf sistemine göre hizmete sunulur. Bu sistem öğrencilerin serbestçe kaynaklara yaklaşmalarına olanak verir.

¹⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, "Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği", (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990), s. 11.

¹⁸ Soysal, Ö. Ön. Ver s. 84

Danışma hizmeti için oluşturulan birim ayrıca kullanıcı eğitiminden de sorumludur. Kullanıcı eğitimi; kullanıcılara kütüphane hizmetlerinin, dermedeki bilgi ve belgeye ulaşabilmenin yollarının ve dermeyi oluşturan kaynakların kullanım biçiminin öğretilmesi işidir. Kullanıcı eğitiminin amacı, öğrencilerin kütüphane ve kullanımı konusunda bilinçlenmelerini sağlamak ve kullanıcıları kütüphaneden yararlanma hususunda daha aktif hale getirmektir. Kullanıcı eğitimi için, okullarda, kütüphanelerden yararlanma derslerinin ders programı içinde verilmesi tercih edilir. Böylece, bizzat kütüphanecinin öğrencilere sistemli ve aşamalı olarak vereceği kütüphanelerden yararlanma konulu derslerle, öğrencilerin toplu olarak kütüphane ve kullanımı konusunda bilinçlenmeleri sağlanır. Okulda kütüphane kullanımı ile ilgili ders verilmiyorsa, kullanıcı eğitimi için öğrencilere kütüphane içinde düzenli kurslar verilebilir.

Okul kütüphanesi; öğrencilerin karşılaştıkları ilk kütüphane türü olduğundan, onlara etkin bir kullanıcı eğitiminin verilmesi, gelecekte de karşılaştıkları kütüphane türlerinden bilinçli ve verimli olarak faydalanabilmeleri açısından oldukça gerekli ve önemlidir.

III TÜRKİYE'DE OKUL KÜTÜPHANELERİ

Türkiye'de, okul kütüphaneleri; kütüphane türleri içerisinde, en çok ihmal edilmiş ve en az ilgi gören kütüphane türüdür. Kütüphaneler, temel öğeleri (derme, personel, bütçe, bina, kullanıcı) ve hizmetleri bakımından bugünkü durumları ile, Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde etkin bir işleve sahip değildirler. Okullarda çağdaş anlamda kütüphaneler bulunmamaktadır. Okullardaki kütüphaneler genellikle, sınıflara yerleştirilmiş kitaplık koleksiyonlarıdır.

III.1 KÜTÜPHANELERİN TEMEL ÖĞELER VE HİZMETLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

III.1.1 DERME

Kütüphanelerin dermeleri özleri itibarı ile ders programlarını destekleyecek, öğrencilerin bireysel ilgi ve yeteneklerini geliştirecek, onların bilgi, fikir ve ruh bakımından ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte değildirler. Dermelerdeki kitapların büyük bir kısmının gelişi güzel sağlandığından, dermeler kaynak türü ve konu bakımından dengesiz gelişmişlerdir. Roman ve hikaye kitaplarının yoğun olduğu dermeler; danışma kaynakları, süreli yayınlar ve göze-kulağa hitap eden materyaller yönünden oldukça yetersizdirler.

Dermeler çoğunlukla okulların sınıflarında sınıf dermeleri şeklinde veya sınıflara dağılmış kitaplıklarda toplanmıştır. Eğitici kitlenin gelişiminde gerekli olan mesleki yayınlar açısından da dermeler oldukça fakir durumdadır.

Dermeler sürekli olarak denetlenmediği için günün koşulları ile işlevini yitirmiş olan kitapları da bünyesinde bulundurmakta ve bu kitaplar öğrencilerin hizmetine sunulmaktadır.

III.1.2 PERSONEL

Okulların çoğunda kütüphane işleri edebiyat veya Türkçe öğretmeni, kitaplık kolu öğrenci veya öğretmeni ya da başka görevlilerce yürütülmektedir. Meslekten kütüphanecilere okul kütüphanesinde kadro ayrılmadığı için kütüphanelerde meslekten kütüphaneci bulunmuyor. Kütüphaneden sorumlu bazı memurlar sayıları çok az olmakla birlikte kısa süreli kütüphanecilik kursları almışlardır.

Sonuç olarak, ciddi anlamda kütüphanelerde işlerden ve hizmetlerden sorumlu personel bulunmamaktadır.

III.1.3 BÜTÇE

Okul kütüphanelerine, kendilerine ait sürekli bir bütçe tahsis edilmemiştir. Orta dereceli okullarda, okul bütçesinden kütüphaneye kitap alımı için ayrılan bir pay sözde bulunmaktadır. Ancak bu pay çok yetersizdir ve okulun diğer ihtiyaçlarını karşılamada da kullanılabileceğinden bir garantisi yoktur. İlkokullarda ise kütüphane veya kitap alımı için ayrılan herhangi bir maddi pay söz konusu değildir.

Kütüphanelerin bütçeleri okul aile birlikleri ve okul koruma geliştirme dernekleri gibi yerel gönüllü örgütlerin yardımlarına dayanmaktadır.

Özetle, kütüphanelerin ihtiyaçlarını bağımsız ve sistemli olarak karşılayabilmeleri için kendilerine ait yeterli ve sürekli bir bütçeleri yoktur.

III.1.4 BİNA

Kütüphanelerin tesisi için, okullarda özel yerler ayrılmamıştır. Kütüphaneler; okulun boş kalmış bir sınıfına, kullanılmayan küçük bir odaya veya salonlardaki boş köşelere yerleştirilmiştir. Çoğu okullarda da; laboratuvar, öğretmenler odası veya koridorların kenarlarına yerleştirilmiş kitaplıklar kütüphane adını almıştır.

Kütüphaneler, okuma salonu, görsel işitsel araçlar bölümü ve danışma bölümü gibi birimlerden yoksun durumdadırlar. Kütüphane için ayrılan dar yerlerde çoğu zaman santral da bulunmakta ya da muhasebe işleri v.b. yürütülmektedir.

III.1.5 KULLANICI

Öğrenciler, ciddi bir şekilde öğretmenlerce kütüphanelere yönlendirilmedikleri için ve asgari anlamda kütüphane hizmetlerinin olmadığından kütüphaneyi kullanma gereği duymamaktadırlar. Roman okumak veya bazı ödevlerini yapmak amacı ile kütüphaneleri kullanan öğrenciler genelde, kütüphanelere karşı ilgisiz bir yaklaşım içindedirler.

III.1.6 HİZMETLER

III.1.6.1 Teknik Hizmetler

III.1.6.1.1 Sağlama

Kitap sağlama işi büyük oranda MEB'na dayanıyor. Bunun yanında okul aile birlikleri ile okul koruma derneklerinin kütüphane için sağladıkları eserler ve kurum veya kişilerin bağışladıkları eserler de dermelere dahil edilmektedir. Kütüphaneler; kendilerine ait bütçelerinin olmayışından, satın alma yolu ile dermeye kaynak sağlayamamaktadırlar.

III.1.6.1.2 *Kataloglama ve Sınıflama*

Kataloglama ve sınıflama işi kütüphanelerin büyük çoğunluğunda yapılmamaktadır. Eserler pratik yollarla (kitap türüne göre, eser adına göre v.b.) düzenlenmektedir. Kataloglama ve sınıflama yapmaya çalışan kütüphanelerde ise mesleki eğitim almış kütüphaneci eksikliğinden dolayı başarı sağlanamamaktadır.

Kütüphanelerde asgari anlamda bile kataloglama ve sınıflama işinin yapılmadığı söylenebilir.

III.1.6.2 *Kullanıcı Hizmetleri*

III.1.6.2.1 *Ödünç Verme*

Kütüphanelerin ödünç verme hizmetleri; MEB tarafından hazırlanmış olan Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'nde belirtilen kurallara göre düzenlenmiştir. Yönetmeliğe göre; Okul öğrenci ve öğretmenlerine, ansiklopedi ve sözlük gibi danışma kaynakları, piyasada mevcudu kalmayan kitaplar ve kütüphanede okunmak üzere sık sık aranan kitaplar dışındaki diğer tüm kaynaklar yedi gün süre ile ödünç verilmektedir. Kütüphanelerde sağlıklı bir ödünç verme hizmetinden söz etmek güçtür.

III.1.6.2.2 *Danışma*

Kütüphaneler danışma hizmeti için gereken; ansiklopedi, sözlük, bibliyografya gibi danışma kaynakları bakımından yeterli değildirler. Öğrenciler çoklukla ödevleri için ansiklopedilere rağbet etmektedirler.

Okullarda, kütüphane kullanımı konusunda herhangi bir ders verilmezken asgari bir kullanıcı eğitimi ve rehberliği de yoktur. Kütüphane görevlileri kütüphaneye gelen öğrencilerin sorunları ile ilgilenmekte (kitap seçememe ve kitaba ulaşamama gibi), fakat onlara ciddi bir danışma hizmeti verememektedirler.

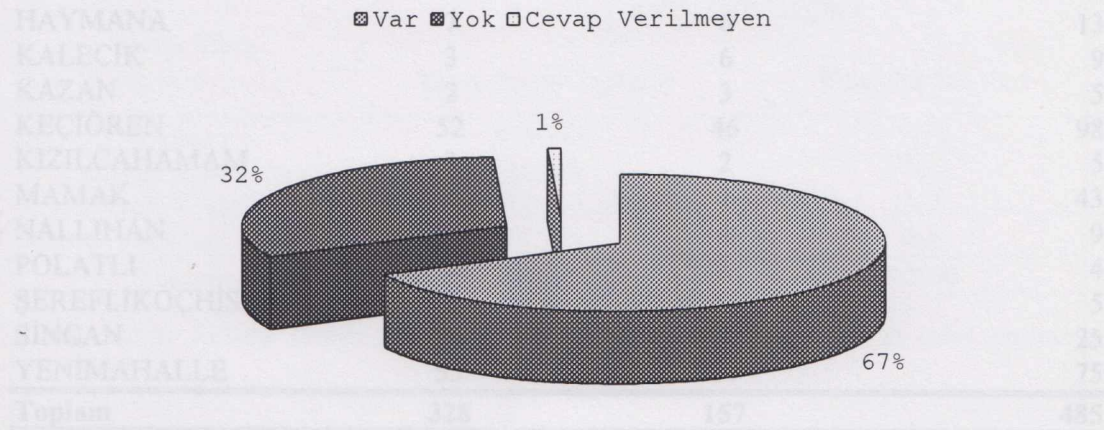
IV ANKARA'DAKİ OKUL KÜTÜPHANELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ankara'da; 962 adet, ilk, orta, lise ve dengi okul bulunmaktadır¹⁹. Mevcut okulların, 485'ine ait anket sonuçları değerlendirilmiştir. Yüzdeler hesaplamaları ve belirtilen oranlar, araştırılmış olan 485 okula göre saptanmıştır. Sonuçlara göre; 328 okulda kütüphane bulunurken, 157 okul kütüphanesizdir. Kütüphanesi bulunmayan okulların 60'ında kütüphane için uygun bölüm bulunmaktadır. Ancak bölümlerin hazır duruma gelmesi için tadilatların yapılması gerekmektedir. Tablo 1 de Ankara'daki okul kütüphanelerinin, okul sayısına göre mevcudiyeti verilmiştir.

TABLO 1: ANKARA'DAKİ OKUL KÜTÜPHANELERİNİN MEVCUDİYETİ

Genel Kütüphane Tablosu	ANKARA
Var	328
Yok	153
Cevap Verilmeyen	4
Toplam	485

ŞEKİL 1 - GENEL KÜTÜPHANE MEVCUDİYETİ

¹⁹ MEB, "Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Türkiye Genelinde Bulunan İlk ve Orta Öğretim Kurumlarının Listesi", (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997), s. 94-134

Şekil 1’de görüldüğü gibi, her üç okulun birinde, kütüphane bulunmamaktadır. Tablo 1’de belirtilmemiş olmasına rağmen, özellikle ilkokullarda (ilkokullarda kütüphane hizmeti, bireye küçük yaşta okuma alışkanlığı kazandırabilmek için çok gerekli ve önemlidir) kütüphanesiz okulların oranı oldukça yüksektir. 71 ilkokulun sadece 18’inde kütüphane bulunurken 53’ünde kütüphane yoktur. Buna göre Ankara’daki her dört ilkokulun üçü, kütüphanesizdir.

Aşağıdaki tabloda Ankara’ daki okul kütüphanelerinin ilçelere göre dağılımı verilmiştir.

TABLO 2 : KÜTÜPHANELERİN İLÇELERE GÖRE DAĞILIMI

İLÇE	Kütüphane Durumu		Toplam
	Var	Yok	
AKYURT		1	1
ALTINDAĞ	42	10	52
AYAŞ	1		1
BALA	1		1
BEYPAZARI	7	9	16
ÇAMLIDERE	3		3
ÇANKAYA	57	28	85
ÇUBUK	2		2
ELMADAĞ	2		2
ETİMESGUT	12	11	23
EVREN	1		1
GÖLBAŞI	1		1
GÜDÜL	6		6
HAYMANA	7	6	13
KALECİK	3	6	9
KAZAN	2	3	5
KEÇİÖREN	52	46	98
KIZILCAHAMAM	3	2	5
MAMAK	42	1	43
NALLIHAN	5	4	9
POLATLI	3	1	4
ŞEREFLİKOÇHİSAR	5		5
SİNCAN	16	9	25
YENİMAHALLE	55	20	75
Toplam	328	157	485

Kaynak: MEB, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Okul Kütüphanesi 1996 Ankara ili anket verilerinden uyarlanmıştır.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, 98 okulla en çok okula sahip olan Keçiören ilçesinde, kütüphaneli okul oranı (%53), diğer büyük ilçelerin (incelenmiş okul sayılarına göre) kütüphaneli okul oranlarından daha düşüktür. 85 okullu Çankaya ilçesinde, kütüphaneli okul oranı; %67, 75 okulu bulunan Yenimahalle’de, kütüphaneli okul oranı %73, 52 okulu olan Altındağ’da, kütüphaneli okul oranı; %80 ve dördüncü büyük ilçe (İncelenmiş okul sayısına göre) olan 43 okullu Mamak’ta da, kütüphaneli okul oranı; %98’ dir.

IV.1 KÜTÜPHANELERİN TEMEL ÖĞELER VE HİZMETLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

IV.1.1 DERME

Kütüphanelerin dermelerini oluşturan toplam bilgi kaynağı; 602,242 adettir. Bu kaynaklar, toplam 351,874 öğrencinin hizmetindedir. Buna göre, kütüphanesi olan okullarda her öğrenci için, ortalama 1.7 bilgi kaynağı bulunmaktadır.

Kütüphanelerdeki bilgi kaynaklarının türlerine göre dağılımı şöyledir:

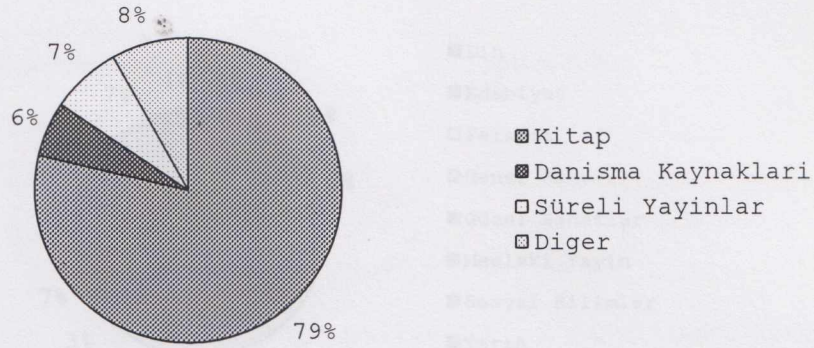
TABLO 3 : BİLGİ KAYNAKLARININ TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Yayın Türü	Kaynak Türü Dağılımı	
	Yayın Sayısı Toplamı	Yüzdelerik Dağılım
Kitap	472,882	%79
Danışma Kaynakları	36,186	%6
Sürelil Yayınlar	45,153	%7
Diğer	48,021	%8
Toplam	602,242	%100

Kaynak: MEB, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Okul Kütüphanesi 1996 Ankara ili anket verilerinden uyarlanmıştır.

ŞEKİL 2 – KAYNAK TÜRÜ DAĞILIMI

Kütüphane dermelerindeki bilgi kaynaklarının, konulara göre dağılımı Tablo 4 de görülmektedir.

TABLO 4 : BİLGİ KAYNAKLARININ KONULARINA GÖRE DAĞILIMI

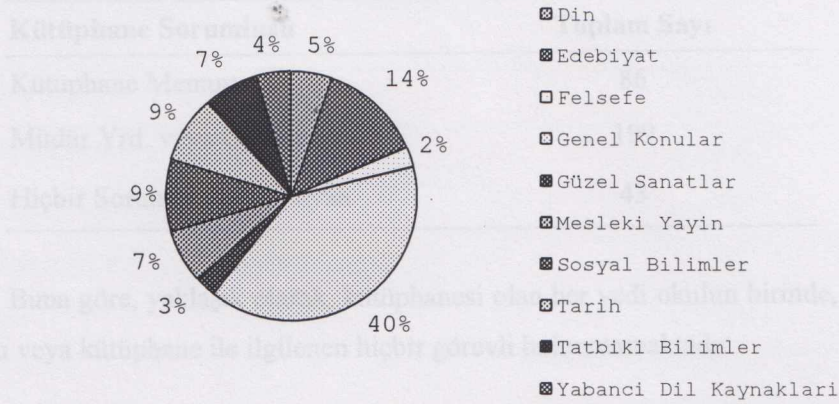
Konu Adı	Kaynakların Konularına Göre	
	Toplam Sayısı	Yüzdeleri Payı
Din	28,532	%5
Edebiyat	73,964	%14
Felsefe	13,296	%2
Genel Konular	217,048	%40
Güzel Sanatlar	15,715	%3
Mesleki Yayın	37,320	%7
Sosyal Bilimler	51,876	%9
Tarih	47,532	%9
Tatbiki Bilimler	40,392	%7
Yabancı Dil Kaynakları	24,252	%4
Toplam	549,927	%100

Kaynak: MEB, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Okul Kütüphanesi 1996 Ankara ili anket verilerinden uyarlanmıştır.

ŞEKİL 3 – KAYNAKLARIN KONULARINA GÖRE DAĞILIMI

TABLO 3 - PERSONEL DAĞILIMI

Şekil 3'den anlaşılıyor ki; dermeleri oluşturan eserlerin büyük çoğunluğu genel konuludur (%40). Genel konulu eserlerden sonra, sıra ile; Edebiyat (%13), Sosyal Bilimler (%9)-Tarih (%9), Mesleki Yayın (%7)-Tatbiki Bilimler (%7), Din (%5), Güzel Sanatlar (%3) ve Felsefe (%2) konulu eserler yer almaktadır.

IV.1.2 PERSONEL

Anket sonuçlarına göre kütüphanesi bulunan okullarda (328), kütüphane memuru olarak 86 kişi görev yapmaktadır. Bu memurların; biri ilkokul, yedisi ortaokul, altmışsekizi lise ve dokuzu da üniversite mezunudur (memuru olan okullardan biri, kütüphane memurunun öğrenim düzeyini belirtmemiştir). Kütüphane memurlarının kütüphanecilikle ilgili aldıkları eğitim durumu şöyledir: Kütüphanecilikle ilgili kurs alan; 22 kişi, liselerde kütüphanecilik konusunda seçmeli ders alan; 1 kişi, üniversitelerin kütüphanecilik bölümü mezunları; 2 kişi. 143 okulda kütüphaneler, öğretmen veya müdür yardımcılarınca idare olunurken, kütüphanesi olan 99 okulda, kütüphane ile ilgilenen hiçbir sorumlu bulunmamaktadır.

Kütüphanelerin personel dağılımı tablo 5 de görülmektedir.

TABLO 5 : PERSONEL DAĞILIMI

Kütüphane Sorumlusu	Toplam Sayı
Kütüphane Memuru	86
Müdür Yrd. veya Öğretmen	199
Hiçbir Sorumlu Bulunmayan	43

Buna göre, yaklaşık olarak, kütüphanesi olan her yedi okulun birinde, kütüphaneden sorumlu veya kütüphane ile ilgilenen hiçbir görevli bulunmamaktadır.

IV.1.3 BÜTÇE

Kütüphanelerin kendilerine ait bütçeleri bulunmamaktadır. Orta dereceli okullarda kitap alımı için okul bütçesinden ayrılan bir pay vardır, ancak bu pay kütüphanelerin hizmet verebilmek için yapmaları gereken harcamaları karşılamalarında oldukça yetersizdir ve bu payın sürekliliği de kesin değildir. İlkokullarda ise, kütüphane hizmeti için okul bütçesinden ayrılan herhangi bir pay bulunmamaktadır. Kütüphaneler, okul aile birlikleri ve okul koruma geliştirme dernekleri gibi gönüllü yerel örgütlerin maddi yardımları ile maddi destek elde edebilmektedirler.

SEKİLLERİN KÜTÜPHANESİNİN KAPLADIĞI ALAN

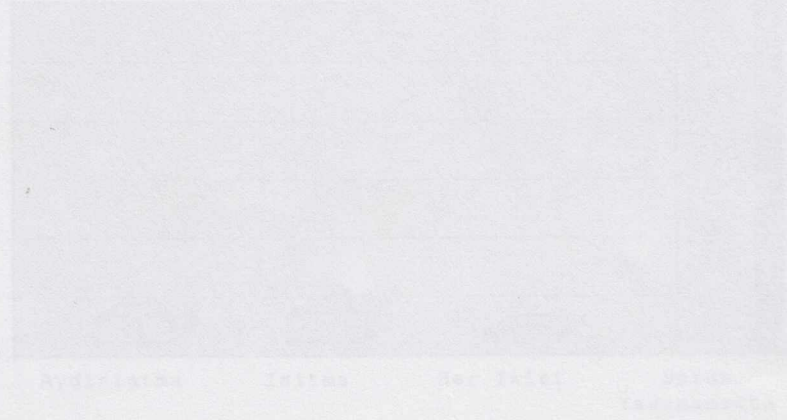
IV.1.4 BİNA

TABLO 6: KÜTÜPHANE HİZMET ALANLARI

Kütüphanenin Hizmet Verdiği Alan	Toplam
Özel Kütüphane Odası	238
Müstakil Ünite	32
Bulunduğu Kat	33
Diğer	25

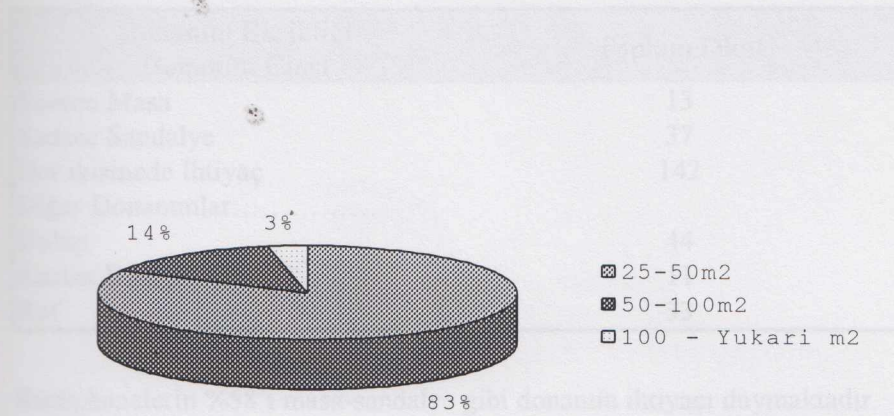
Tablo 6 da görüldüğü gibi kütüphanelerin büyük çoğunluğu, okulda kütüphane için ayrılmış özel bir odada hizmet vermektedir. Belirtmek gerekir ki anketleri dolduran kişilerin büyük bir kısmı, “özel kütüphane odası” şikkini işaretlerken, okulda kütüphanenin bulunduğu herhangi bir sınıfı kastetmiştir. “Bulunduğu kat” şikkindeki rakam da (32), sınıflarda yerleşmiş kütüphaneleri anlatmaktadır. “Diğer” şikki ise; öğretmenler odası, araç gereç odası, santral odası ve evrak kayıt odası gibi bölümlere yerleştirilmiş kütüphaneleri içermektedir. Müstakil üniteye hizmet veren kütüphanelerin genel toplamdaki oranının çok düşük olduğu gözlenmektedir (%9.7). Denilebilir ki, kütüphanelerin en az %90’ı; tek bir oda içinde yerleşmiştir.

SEKİL 5 - KÜTÜPHANELERİN AYDINLATMA VE ISITMA SORUNLARI

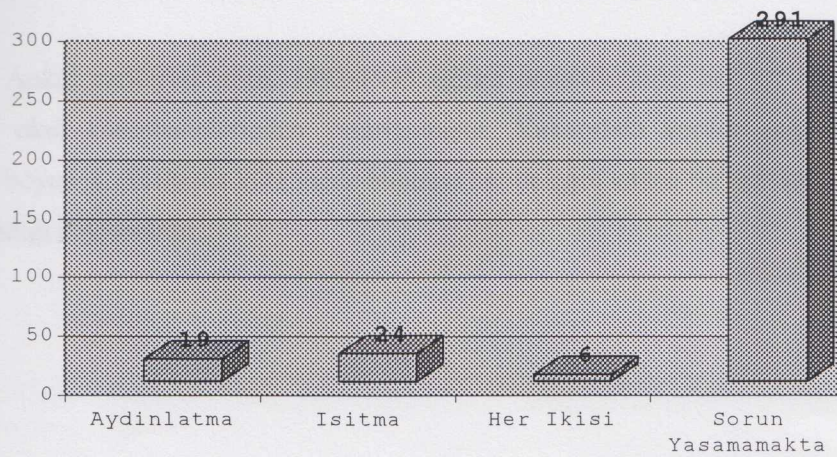
ŞEKİL 4 – KÜTÜPHANE BİNALARININ KAPLADIĞI ALAN

Büyük çoğunluğu okul sınıflarında yerleşmiş kütüphaneler, bir sınıf büyüklüğü olan 25-50m²'lik alanlarda hizmet vermektedir.

Kütüphanelerin büyük bir kısmı aydınlatma ve ısıtma gibi sorun yaşamamaktadır. (toplam sayının kütüphaneli okul sayısından 12 sayı fazla çıkmasının sebebi; kütüphanesi bulunmayan 12 okulun, anketteki bu soruya cevap vermesidir).

ŞEKİL 5 – KÜTÜPHANELERİN AYDINLATMA VE ISITMA SORUNLARI

TABLO 7 : MASA-SANDALYE VE BENZERİ İHTİYAÇLAR

Donanım Eksikliği Donanım Cinsi	Toplam Okul
Sadece Masa	13
Sadece Sandalye	37
Her ikisinde İhtiyaç	142
Diğer Donanımlar.....	
Dolap	44
Kartex Dolap	11
Raf	33

Kütüphanelerin %58'i masa-sandalye gibi donanım ihtiyacı duymaktadır.

IV.1.5 KULLANICI

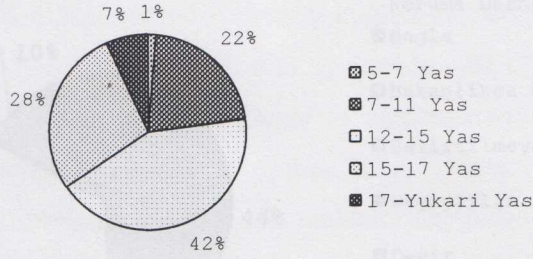
İncelenmiş olan 485 okulun toplam öğrenci sayısı; 442,512'dir. Öğrenci nüfusunun; 351,874'ü kütüphaneli okullarda, 90,638'i de kütüphanesi olmayan okullarda öğrenim görmektedir. Buna göre Ankara'da, ilk-orta, lise ve dengi okullarda bulunan, her beş öğrenciden biri, asgari anlamda bile kütüphane hizmeti bulunmayan okulda öğrenim görmektedir. Özellikle ilkokul öğrencilerinin çok büyük çoğunluğu kütüphane hizmetinden mahrumdur. İlkokul öğrenci nüfusunu oluşturan 33,790 öğrencinin, sadece 3,728'inin okulunda kütüphane bulunmaktadır. Ankara'daki İlkokullarda öğrenim gören her on çocuğun dokuzu, okulunda kütüphane hizmetinden yararlanamamaktadır.

Anket verilerine göre, 1993-1995 eğitim dönemlerinde, her yıl ortalama 126,185 öğrenci okul kütüphanelerinden yararlanmıştır. Yukarıdaki veriler ışığında, her eğitim dönemi boyunca, okulunda kütüphane bulunan her üç öğrenciden bir tanesinin kütüphaneden yararlandığı söylenebilir.

Okul Türü	Toplam Adı	Yüzdük Oran
İlkokul	13412	%45
Ortaokul	139013	%44
Lise	108024	%31
Diğer	0	%0
Toplam	2339	%1
Diğer	19773	%6
Satın Alma	31443	%10
Genel Toplam	315714	%100

ŞEKİL 6 – YAŞ GRUPLARINA GÖRE KÜTÜPHANE KULLANIMI

Şekil 6'da görüldüğü gibi; 1993-1994 ve 1994-1995 verilerine göre okul kütüphanelerinden yararlanan öğrencilerin çoğunluğunu 12-15 yaş grubu oluşturmaktadır.

Eğitici kitleyi oluşturan 20,295 öğretmenin, 16,940'ı kütüphanesi olan okulda görev yapmaktadır. Buna göre; her on öğretmenin, sekizi kütüphaneli okulda görev yapmaktadır.

1993-1994 ve 1994-1995 ders yıllarının ortalamasına göre; her ders yılında 8,591 öğretmen kütüphaneden faydalanmıştır. Görülüyor ki öğretmen nüfusunun yaklaşık yarısı, okulundaki kütüphaneden yararlanmıştır.

IV.1.6 HİZMETLER

IV.1.6.1 Teknik Hizmetler

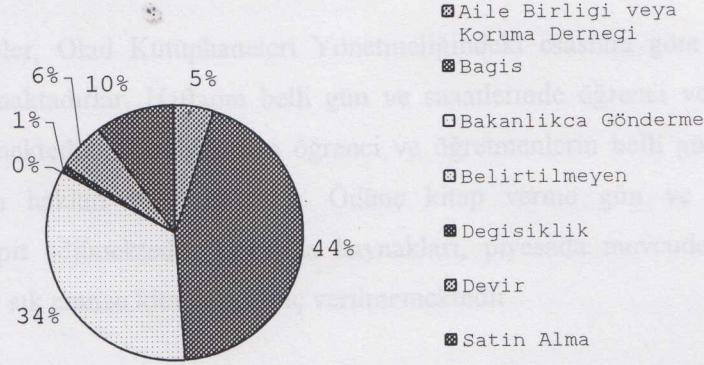
IV.1.6.1.1 Sağlama

TABLO 8 : SAĞLAMA YÖNTEMLERİ DAĞILIMI

Sağlama Şekli	Toplam Adet	Yüzdelik Oran
Äile Birliği veya Koruma Derneği	15412	%5
Bağış	139913	%44
Bakanlıkca Gönderme	108034	%34
Belirtilmeyen	0	%0
Değişiklik	2339	%1
Devir	19773	%6
Satın Alma	31443	%10
Genel Toplam	316914	%100

ŞEKİL - 7 KAYNAK SAĞLAMA YÖNTEMLERİ

Tablo 8 ve Şekil 7'den de anlaşıldığı gibi okul kütüphanelerinin dermeleri, esas olarak bağış ve bakanlık yolu ile sağlanmış eserlerden oluşmuştur. Bakanlığın okul kütüphanelerine göndermiş olduğu eserlerin niceliği (108,034), öğrenci sayısından (351,874), yaklaşık olarak üç kat az durumdadır. Buna göre bakanlıkça gönderilen her eseri, üç öğrenci paylaşmaktadır.

Sonuçlara göre dermeleri oluşturan eserlerin %90'ı kütüphaneye herhangi bir seçim yapılmadan sağlanmıştır. Kütüphanelere kaynak sağlama hizmetinin, herhangi bir seçim işine dayanmadığı görülmektedir.

IV.1.6.1.2 Kataloqlama ve Sınıflama

Kaynakların düzenlenmesinde kataloqlama ve sınıflama yapılmamaktadır. Kütüphanelerde kaynaklar; kitap türüne, kitap adına göre alfabetik, yazar adına göre alfabetik ve demirbaş sırasına göre düzenlenmiştir. Kitapların sınıflandırılmasında Dewey Onlu Sınıflama Sistemini kullanan kütüphaneler (85 adet, %26'lık pay), mesleki eğitim almış elemanlarının olmamasından dolayı sınıflama işinde yeterli başarıyı sağlayamamaktadırlar.

IV.1.6.2 Kullanıcı Hizmetleri

IV.1.6.2.1 Ödünç Verme

Kütüphaneler, Okul Kütüphaneleri Yönetmeliğindeki esaslara göre ödünç verme hizmetinde bulunmaktadır. Haftanın belli gün ve saatlerinde öğrenci ve öğretmenlere ödünç kitap verilmektedir. Daha doğrusu öğrenci ve öğretmenlerin belli gün ve saatlerde kitap ödünç alma hakları bulunmaktadır. Ödünç kitap verme gün ve saatleri, okul müdürlüğünce tespit edilmektedir. Danışma kaynakları, piyasada mevcudu tükenmiş ve okunmak üzere sık sık aranan kitaplar ödünç verilmemektedir.

IV.1.6.2.2 Danışma

Danışma hizmeti; mevcut danışma kaynaklarının (büyük oranda ansiklopedi) öğrencilerin hizmetine sunulmasından ibarettir. Danışma kaynakları dermelerin %6'sını oluşturmuştur. 36,186 adet danışma kaynağı ile her okul kütüphanesinin payına, yaklaşık 110 danışma kaynağı düşmektedir. (Dermelerin düzensiz gelişmeler göstermeleri, bazı okulların danışma kaynağı yönünden zengin, bazılarının da fakir olmasına neden olmuştur. Danışma kaynaklarının kütüphaneler arasındaki oranı, büyük dengesizlik içindedir. Danışma kaynaklarının derme içindeki yüzdeleri payının (%6), "danışma hizmeti için" yeterli olması, bilinçli bir derme geliştirmenin sonucu değil sağlıksız derme geliştirme ile ortaya çıkmış bir durumdur. Ayrıca, anket sonuçları ile ortaya çıkmıştır ki; anketleri dolduran birçok kişi, kütüphane dermesindeki ansiklopedileri, cilt sayısına göre belirtmiştir.örneğin sekiz ciltlik ansiklopedi, sekiz ansiklopedi şeklinde ifade edilmiştir). Kütüphanelerin, kullanıcı eğitimi veya kullanıcı rehberliği gibi danışma hizmetleri bulunmamaktadır.

V SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonunda şu sonuçlara varılmıştır:

- Kütüphane dermeleri, bugünkü nitelik ve nicelikleri ile, çağdaş okul kütüphanesi hizmeti vermekten çok uzaktırlar. Dermeler büyük oranda hikaye kitapları ile geliştirilmiştir. Okul kütüphanelerinin özellikle süreli yayın yönünden fakir olması, öğrencilerin güncel olaylardan ve yeniliklerden habersiz kalmalarına sebep olmuştur. Kitap sayısı öğrenci nüfusuna yetmemektedir. Dermelerdeki eserler, bir seçim sonucu sağlanmadıklarından ve büyük oranda bağış kitaplar olduklarından, kaynaklar konu bakımından dengesiz gelişmiştir. Özellikle, Sosyal Bilimler ve Tarih, Güzel Sanatlar ve Uygulamalı Bilimler konularında büyük kaynak yetersizliği vardır. Derme içinde din konulu eserler, Güzel Sanatlar, Yabancı Dil ve Felsefe konulu eserlerden daha geniş paya sahiptir. Bilimsel düşünceye dayanan Türk Milli Eğitim Sistemindeki bu durum düşündürücüdür. Dermeler, bugünkü durumları ile öğrencilerin bazı ödevlerini yapmalarına ve birkaç roman okumalarına olanak vermekten başka bir işlev görmemektedir.
- Okul kütüphaneleri personel yönünden yetersizdir. Okul kütüphaneciliği çok özel bir uzmanlık gerektirirken , kütüphaneler büyük oranda öğretmen ve müdür yardımcıları ile lise mezunu memurların idaresinde bulunmaktadır. Bu kişiler kütüphanecilik eğitimi almadıkları için okul kütüphaneciliğinin kütüphaneciden beklediklerini yerine getirememektedirler. Okul kütüphanelerinin, mesleki eğitim almış kütüphanecilerden yoksun olması, kütüphanelerin ilkesiz ve amaçsız gelişim göstermesine sebep olmuştur. Yine mesleki eğitim almış kütüphanecinin yapabileceği işler olan; kataloglama ve sınıflama, seçim-sağlama ve danışma hizmetleri okul kütüphanelerinde yetersizdir veya yoktur.
- Okul Kütüphanelerin kendilerine ait yeterli ve sürekli bütçelerinin olmaması, kütüphane dermesinin sağlıklı geliştirilebilmesini önlemektedir. Kütüphaneler; sürekli ve yeterli bütçeleri olmadığından satın alma yolu ile dermelerini sistemli olarak geliştirememektedirler. Böyle olunca öğrenciler yeni yayınlardan uzak kalıp, bağış yolu ile sağlanan yıpranmış eserlerle yetinmek zorunda kalmaktadır.
- Okul kütüphanelerinin yerleştiği alanlar çağdaş kütüphane hizmetine olanak vermemektedir. Büyük oranda okullarda sınıflara yerleştirilmiş kütüphaneler;

öğrenci okuma çalışma salonlarından ve kullanıcı hizmetleri için gerekli bölümlerden yoksundurlar. Kütüphanelerin yerleştirildiği binaların, kütüphane hizmeti için inşa edilmemiş olmaları, bina açısından kütüphane hizmetinde yetersizliğe sebep olmuştur. Özellikle okullarda sınıf kitaplıklarının kuruluşu ile merkezi konumlu müstakil kütüphane oluşumundan uzaklaşmıştır.

- Okullarda öğrenciler kütüphaneye yönlendirilmedikleri ve ders programlarından doğan bir bilgi ihtiyacını yaşamadıkları için kütüphaneye karşı umursamaz bir yaklaşım içindedirler. Kullanıcılar bilinçsiz ve pasiftirler.
- Okul kütüphaneciliğinde kullanıcı hizmetlerinin sınırsız olması gerekirken, öğrenci ve öğretmenler istedikleri zamanlarda kitap ödünç alamamaktadırlar. Danışma hizmetinin de yetersiz olması ile öğrencilerin kütüphanelerden yararlanma konusundaki yaklaşımları daha da umursamaz olmaktadır.
- Kitapların düzenlenmesi bir sisteme göre yapılmamış olması, kaynakların kütüphane içinde dağınık vaziyette yer almasına ve kullanıcıların aradıkları kaynaklara ulaşmada güçlük çekmelerine neden olmuştur.
- Ankara'da okul kütüphaneleri ile eğitim sistemi arasında tam ve başarılı bir ilişki kurulamamıştır. Okullarda kütüphaneler eğitimsel gereksinimlerden dolayı ortaya çıkmamıştır. Kütüphanelerin var oluş sebepleri ve hedefleri belirsizlik içindedir. Eğitim politikamız Milli Eğitimde kütüphane hizmetine etkin ve işlevsel bir yer vermemiştir. Bu günkü vaziyetleri ile okul kütüphaneleri, eğitim ve öğretimin bütünleyicisi durumunda değildirler. Okul kütüphanelerinden eğitim sistemi içinde tam olarak ne beklendiğine karar verilmediği için kütüphaneler, sınıf kitaplıklarındaki çocuk romanları birikiminden öteye gidememiştir.
- Türk Milli Eğitim Sisteminin temel ilkeleri arasında yer alan "öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yönlendirilmeleri" ilkesi, Milli Eğitimde okul kütüphanelerinin gerekliliğini ve zorunluluğunu ortaya koyarken ne var ki okul kütüphaneleri bugünkü durumları ile eğitim ve öğretimde pek bir işleve sahip değildirler.
- Okul kütüphaneleri bir hayli ihmal edilmiştir. Okullarda asgari anlamda bile çağdaş okul kütüphaneciliği hizmeti verilememektedir. Bunun sonucu olarak da topluma küçük yaşlardan itibaren okuma alışkanlığı kazandırılmamakta, halk bilgilenmek üzere kütüphaneleri kullanmamaktadır.

- Okul kütüphaneleri, MEB bünyesinde Yayınlar Dairesi Başkanlığı Okul Kütüphaneleri Şube Müdürlüğü'ne bağlı durumdadır. Bu müdürlüğün organizasyon yapısı sorunları çözmede ve okul kütüphanelerinin denetimini sağlamada yetersizdir.
- MEB tarafından hazırlanan; Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği, çağdaş okul kütüphaneciliğini düzenlemek ve sürekliliğini sağlamakta yetersizdir.

Yukarıda sunulan bulgular ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Nitelik ve nicelik yönünden yeterli dermeler oluşturulmalıdır. Kütüphaneler ders programlarını destekleyici kaynaklar yanında öğrencilerin bireysel ilgi ve yeteneklerini geliştirici, onlara okuma zevkini aşılacak kaynakları da içermelidir. Bu sebeple dermeler uzman kütüphanecilerce, gözden geçirilip, eksikler belirlenmeli ve yeniden düzenlenmelidir. Dermelere roman yanında süreli yayın, danışma kaynağı, bilgisayar destekli bilgi kaynakları (İnternet, CD-ROM, vb.) ve görsel-işitsel (Mikro-film, Slayt, vb.) materyallerle desteklenmelidir.
- Kütüphanelere bilgi kaynaklarını sağlamak, bu kaynakları usulüne göre düzenleyip kullanıcıların hizmetine sunmak, mesleki bilgi gerektirir. Bu sebeple kütüphanelerde mesleki eğitim almış kütüphaneciler için kadro açılmalıdır ve kütüphanelere imkanlar dahilinde mesleki eğitimden geçmiş personel atanmalıdır. Kütüphanelerde uzaman personel ve bunun dışında kalan görevlilere düzenli mesleki kurslar verilerek kütüphanelerde istihdam edilen personelin mesleki bilgisi geliştirilmelidir. Uzun vadede kütüphaneci yetiştiren üniversitelerde uzman okul kütüphanecilerinin yetiştirilmesi çağdaş okul kütüphaneciliğine büyük hizmet olur.
- Etkili bir kütüphane hizmeti için okul kütüphanelerine yeterli ve sürekli bir bütçe tahsis edilmelidir. Bu konuda görev MEB'e düşmektedir. Okul idarecileri bilinçli bir örgütlenme ile bakanlıktan okul kütüphaneleri için özel bir bütçe talebinde bulunurlarsa olumlu sonuç alınabilir. Bütçenin desteklenmesi için hayırsever vatandaşlardan, okul aile birliklerinden ve okul koruma ve geliştirme derneklerinden yardım istenmesinde de fayda vardır.
- Yeni yapılacak okullarda, okul binası yapımından önce proje içinde kütüphane binasına merkezi konumda müstakil bir yer ayrılmalıdır. Kütüphane binası,

çalışma salonu, kitap deposu, göz kulak yolu ile eğitim materyali için laboratuvar ve diğer hizmet üniteleri için gerekli odaları içerecek şekilde planlanmalıdır. Bina için plan ve projeler eğitimci, kütüphaneci ve mimar işbirliği ile hazırlanmalıdır.

- Öğrencilerin okul kütüphanelerinde yararlanmaları için öncelikle bu yerlere yönlendirilmeleri gerekmektedir. Yönlendirmeyi yapacak olan eğitici kitlenin konu ile ilgili olarak bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için öğretmen yetiştiren okullarda öğretmenlere “Okul Kütüphaneleri” ve “Kütüphane-Eğitim İlişkisi” konusunda kütüphanecilik derslerinin okutulması yerinde olur. Mevcut öğretmen ve okul yöneticileri de seminer, konferans ve kurslarla eğitilebilirler. Örneğin, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanecilik bölümü öğretim görevlilerince öğretmen ve okul yöneticilerine kurslar verilmesi sağlanabilir. Öğrencilerin de ders programlarına (İlkokuldan başlayarak) kütüphanecilik bilgisi veren derslerin konulması çok büyük fayda sağlar. Derslerde öğrencilere bilgiye erişme ve kütüphane hizmetlerinden yararlanma yollarının öğretilmesi isabetli bir kullanıcı eğitimi hizmeti sağlamış olur. Ayrıca okul kütüphanelerinin kullanımını geliştirmek amacıyla, öğrencilere öğretmenlerince araştırmaya yönelik çalışmalar veya ödevler verilmelidir. Kütüphanelerin okul içinde işlevsel olabilmesi öğretmen ve öğrencilerin bilinçlendirilmesine bağlıdır.
- Kütüphanelerdeki personel sorununun giderilmesine kadar, teknik hizmetlerin bir merkezden yapılmasında fayda vardır. Bu merkez kataloglama-sınıflama işlerini yapıp, kitaplara ait katalog fişlerini kitaplarla birlikte kütüphaneye gönderirse kütüphane personeline, özellikle danışma hizmetleri için daha fazla zaman sağlanmış olunur.
- Kütüphanelerde kullanıcıların daha etkin olabilmesi için kütüphanelerin açık olduğu her saatte ödünç verme hizmeti uygulanmalıdır.
- Çağdaş anlamda okul kütüphanelerine kavuşmak isteniyorsa, eğitim sistemi içinde kütüphane eğitim ve öğretimin bütünleyicisi olarak algılanmalıdır.
- MEB okul kütüphaneleri konusunu ciddi bir yaklaşımla ele almalı ve kesin çizgileri ile eğitim ve öğretimde kütüphanenin yerini belirlemelidir. Bakanlık kütüphaneci uzmanlarla birlikte çalışıp çağdaş anlamda bir okul kütüphaneleri yasasını hazırlamalıdır. Veya ulusal bir kütüphane yasası hazırlanmalı, okul

kütüphaneleri ile ilgili maddeler bu yasada yer almalıdır. Aksi takdirde okul kütüphaneleri asgari anlamda bile hizmet verememeye devam edecektir.

- Okul kütüphaneleri yönetmeliği, çağdaş okul kütüphaneciliği esas alınarak yeniden düzenlenmelidir.
- MEB bünyesinde, bağımsız olarak sadece okul kütüphaneleri ile ilgili çalışmaları yürütecek "Okul Kütüphaneleri Daire Başkanlığı" kurulmalıdır. Bu dairenin başına da, kütüphanecilik eğitimi almış kişiler getirilmelidir. Başkanlık ayrıca okul kütüphanelerinin denetimini yapacak bir teftiş heyeti oluşturmalıdır. Teftiş heyetinde tecrübeli ve uzman kütüphaneciler görev almalıdır. Daire ayrıca okul kütüphanelerine kaynak seçimi ve sağlanması konusunda etkin görevler almalıdır. Özellikle okul kütüphanelerinin amaçlarına uygun kaynak seçimi konusunda bilimsel araştırmalar yapılmalıdır.
- Okul kütüphanelerinin eğitimde çağdaş anlamda bir işleve sahip olabilmesi için gönüllü örgütlerin de konu ile ilgili bir istem dile getirmeleri gerekmektedir. Okul aile birlikleri ve okul koruma geliştirme dernekleri tamamen gönüllü organizasyonlardır. Bu kurumlara okul kütüphaneciliğinin eğitimdeki önemi ve vasıfları izah edilirse, veliler çocukları için "okul kütüphanesi"ni bir hak olarak aramaya başlayacaktır. Bunun sonucunda, çağdaş okul kütüphaneleri istemi ile MEB üzerinde etkili bir baskı doğacaktır. Türk Kütüphaneciler Derneği, konu ile ilgili olarak sözü geçen gönüllü örgütlerle iletişim kurarak onlara okullarda kütüphane gerekliliğini benimsetebilir. Bu örgütlere okul kütüphaneciliğinin anlam ve gayesi çok iyi izah edilirse okullarda kütüphane yaptırma kampanyaları bilinçli bir şekilde geliştirilebilir.

Kayıt, Abdülkadir, "XIV. Kütüphane Haftası Dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı Makamına Verilen Okul Kütüphaneleri Hakkında Rapor", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 27(3): 1974, 131-134-

Milli Eğitim Bakanlığı, "Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Türkiye Geneliinde Bulunan İlk ve Orta Öğretim Kurumlarının Durumu" (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997).

Milli Eğitim Bakanlığı, "Okul Kütüphaneciliği" (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997).

KAYNAKÇA

Aksakal, Ali, "Okul Kütüphanelerimiz ve Bir Anketin Düşündürdükleri", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 32(3): 1983, 108-115.

Alaylıoğlu, Ruşen, "İlk ve Orta Öğretim Programları ve Kütüphane Faaliyetleri", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 9(3-4): 1960, 95-103.

Bayraktar, Nail, "Okul Kütüphaneleri İle İlgili Standartlar", Milli Eğitim, 87(69): 1986, 65-67.

Gürdal, Oya, Nariç, Serap, Yıldızeli, Aytaç, ve Yılmaz, Bülent, "Dizin," (Ankara: Kültür Bakanlığı, 1993).

Ilıca, Bedrettin, "Okul Kütüphanelerinde Dil: *Söz Kütüphanecinin*", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 19(1): 1970, 60-62.

Karasar, Niyazi, "Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler", (Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., 1994).

Keyman, Dilek, "Okul Kütüphanelerinde Kullanıcı Eğitimi," Türk Kütüphaneciliği, 8(2): 1990, 100-107.

Köylü, Abdülkadir, "XIV. Kütüphane Haftası Dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı Makamına Verilen Okul Kütüphaneleri Hakkında Rapor", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 27(2): 1978, 131-134.

Milli Eğitim Bakanlığı, "Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Türkiye Geneline Bulunan İlk ve Orta Öğretim Kurumlarının Listesi", (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997).

Milli Eğitim Bakanlığı, "Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği", (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990).

Özdemirci, Fahrettin, "Okul Yaptırma Kampanyası, Okul Kütüphaneleri ve Öğretmenler", Türk Kütüphaneciliği, 5(2): 1991, 73-75.

Önal, İnci, "Okul Kütüphanelerinde Personel Eğitimi", Milli Eğitim, 88(76): 1988, 34-43.

Soysal, Özer, "Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de Okul Kütüphanesi", (Ankara: Güven Matbaası, 1969).

Soysal, Özer, "Kütüphaneciliğimizin Ana Sorunları ve Okul Kütüphanesi", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 20(3): 1971, 131-135.

Soysal, Özer, "Yuvarlak Masa Toplantısı: *Okul Kütüphaneleri*", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 24(1): 1975, 31-74.

T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı, "Türkiye Makaleler Bibliyografyası", (Ankara: Milli Kütüphane Başkanlığı, 1985-1989).

Thompson, Lawrence S., "Orta Öğretim Kütüphanesi", Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 1(2): 1952, 101-110.

OKUL KÜTÜPHANESİ ANKET BİLGİ FORMU

A. OKUL BİLGİLERİ (DARECİ DOLDURACAK)

İL			
İLÇESİ			
BÜYÜK			
OKULUN ADI			
KURULUŞ YILI			
TELEFON KODU			
TELEFON			
OGRENCİ MEVCUDU			
OGRETMEN MEVCUDU			
Adı Soyadı	ADI SOYADI	UNVANI	BRANŞI
IDARECİNİN			
MEMURLUĞU veya SORUMLU OĞRETMENİN			

B. KÜTÜPHANENİN YERİ (DARECİ DOLDURACAK)

1. Okulunuz bünyesinde kütüphane var mı?	
a- Evet	00
b- Hayır	00
EKLER	
2. Okulunuzda kütüphane bulunmuyorsa, burada yapılacak işlemlerle kütüphane için bölüm oluşturulabilir mi?	
a- Evet	00
b- Hayır	00
3. Kütüphanenin hizmet verdiği alan hangisidir?	
a- Özel Kütüphane Odası	00
b- Müstakil Ofis	00
c- Bulunduğu Kat	00
d- Diğer (Lütfen Belirleyin)	00
4. Kütüphanesiz 150 m ² 'lik bir yerde hizmet vermektedir ?	
a- 25-50m ²	00
b- 50-100m ²	00
c- 100m ² üstünde	00
5. Kütüphanenizde istihale problemleri var mıdır?	
a- Evet	00
b- Hayır	00
6. Kütüphanenizde istihale problemleri var mıdır?	
a- Evet	00
b- Hayır	00

OKUL KÜTÜPHANESİ ANKET BİLGİ FORMU

A. OKUL BİLGİLERİ (İDARECİ DOLDURACAK)

İLİ	
İLÇESİ	
BUCAK	
OKULUN ADI	
KURULUŞ YILI	
TELEFON KODU	
TELEFON	
FAX	
ÖĞRENCİ MEVCUDU	
ÖĞRETMEN MEVCUDU	

Anketi Dolduran

ADI SOYADI

ÜNVANI

BRANŞI

İDARECİNİN	
MEMURUN veya SORUMLU ÖĞRETMENİN	

B. KÜTÜPHANENİN YERİ (İDARECİ DOLDURACAK)

1. Okulunuz bünyesinde kütüphane var mı?

- a- Evet
- b- Hayır

2. Okulunuzda kütüphane bulunmuyorsa, binada yapılacak ufak tadilatlarla kütüphane için bölüm oluşturulabilir mi?

- a- Evet
- b- Hayır

3. Kütüphanenin hizmet verdiği alan hangisidir?

- a- Özel Kütüphane Odası
- b- Müstakil Ünite
- c- Bulunduğu Kat
- d- Diğer (Lütfen Belirtiniz) .....

4. Kütüphaneniz kaç m²'lik bir yerde hizmet vermektedir ?

- a- 25-50m²
- b- 50-100m²
- c- 100m² üstünde

5. Kütüphanenizde aydınlatma problemi var mıdır?

- a- Evet
- b- Hayır

6. Kütüphanenizde ısıtma problemi var mıdır?

- a- Evet
- b- Hayır

7. Kütüphanenizde diğer donanım eksiklikleri hangileridir?	
a- Masa	☐
b- Sandalye	☐
c- Diğer (Lütfen belirtiniz)	

C. KÜTÜPHANE PERSONELİ (İDARECİ DOLDURACAK)

1. Kütüphanede memur istihdam ediliyor mu?	
a- Evet	☐
b- Hayır	☐

2. Kütüphanenizde memur varsa öğrenim düzeyi nedir?	
a- İlkokul	☐
b- Ortaokul	☐
c- Lise	☐
d- Yüksekokul	☐

3. Kütüphanede çalışan personelin kütüphanecilik ile ilgili aldığı eğitim durumu nedir?	
a- Kütüphanecilik kursu almıştır	☐
b- Liselerin kütüphanecilik bölümü mezunları	☐
c- Üniversitelerin kütüphanecilik bölümü mezunları	☐
d- Hiçbir eğitim almamıştır	☐

4. Okulunuzda kütüphanecilik kurslarına katılan eleman bulunuyor mu?	
a- Evet	☐
b- Hayır	☐

5. Kurslara katılan elemanın halen istihdam edildiği hizmet alanı hangisidir?	
a- Okul kütüphanesi	☐
b- Diğer Hizmetler (Lütfen belirtiniz)	

6. Kütüphane hizmetlerinde kütüphane memuru dışında görevli bir yetkili bulunuyor mu?	
a- Müdür Yardımcısı	☐
b- Öğretmen	☐
c- Hiçbiri	☐

D. KÜTÜPHANE KOLLEKSİYONU (Kütüphane Memuru veya Kütüphaneden Sorumlu Öğretmen Dolduracak)

TOPLAM DÖKÜMAN	= .....
----------------	---------

1. Kaç adet yayınızdır?	
a- Kitap	= .....
b- Ansiklopedi	= .....
c- Dergi	= .....
d- Diğer (Lütfen Belirtiniz)	= .....
TOPLAM (Toplam Dökümana eşit olmalıdır)	= .....

Kolleksiyonunuzun konulara göre dağılımı nasıldır?

Genel konular (Roman, Hikaye, vb)	= .....
Felsefe	= .....
Din	= .....
Sosyal Bilimler	= .....
Yabancı Dil Kaynakları	= .....
Tatbiki İlimler (Fen, Matematik, vb)	= .....
Güzel Sanatlar	= .....
Edebiyat	= .....
Tarih	= .....
Öğretmenlere hitap eden mesleki yayın	= .....
OPLAM (Toplam Dökümana Eşit Olmalıdır)	= .....

3. Kolleksiyonunuzda bilgi kaynaklarının dillerine göre dağılım nasıldır?
(Hiç yabancı kaynak yoksa toplam döküman sayısını Türkçe'ye yazınız.)

Türkçe	= .....
Arapça	= .....
Osmanlıca	= .....
Fransızca	= .....
İngilizce	= .....
Almanca	= .....
TOPLAM (Toplam Dökümana Eşit Olmalıdır)	= .....

4. Kolleksiyonunuzda bilgi kaynaklarının türlerine göre dağılımı nasıldır?

a- Ders Kitabı	= .....
b- Yardımcı Ders Kitabı	= .....
c- Ansiklopedi	= .....
d- Sözlük	= .....
e- Süreli yayınlar (Dergi, Bülten, Gazete, vb)	= .....
f- Diğer (Lütfen Belirtiniz)	= .....
TOPLAM (Toplam Dökümana Eşit Olmalıdır)	= .....

5. Okulunuzda kitap haricinde sahip olduğu görsel-işitsel araçlar gereçler var mıdır?

a- Film	☐
b- Film Şeridi	☐
c- Slayt	☐
d- Video Bant	☐
e- Tepegöz	☐
f- Televizyon	☐
g- Diğer (Lütfen Belirtiniz)	

6. Okulunuzda Okul Aile Birliği var mı?	
a- Evet	☐
b- Hayır	☐

7. Okulunuzda Aile Birliği veya Okul Koruma Derneği tarafından alınan yayın var mı?
Varsa Sayısı? .....

E. HİZMETLER

(Kütüphane Memuru veya Kütüphaneden Sorumlu Öğretmen Dolduracak)

1. Kütüphanenizdeki bilgi kaynakları nasıl temin ediyorsunuz?
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

a- Bağış	= .....
b- Satınalma	= .....
c- Bakanlıkça gönderilme	= .....
d- Değişiklik	= .....
e- Devir	= .....
f- Aile Birliği veya Koruma Derneği	= .....
TOPLAM (Toplam Dökümana Eşit Olmalıdır)	= .....

2. Kütüphanenizde bilgi kaynaklarını nasıl düzenliyorsunuz?
(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

a- Dewey On'lu Sistemi	☐
b- Demirbaş Sırasına Göre	☐
c- Kitap adına göre alfabetik	☐
d- Yazar adına göre alfabetik	☐
e- Diğer (Lütfen Belirtiniz)	☐

F. OKUYUCU DURUMU

(Kütüphane Memuru veya Kütüphaneden Sorumlu Öğretmen Dolduracak)

1. Kütüphaneden yararlanan öğrenci sayısı?

a- 1993-1994	= .....
b- 1994-1995	= .....
TOPLAM (a+b)	= .....

2. Kütüphaneden yararlanan toplam öğrencinin sınıf dağılımı?

a- Anasınıfı	☐
b- İlkokul	☐
c- İlköğretim	☐
d- Ortaokul	☐
e- Lise	☐

3. Kütüphaneden yararlanan toplam öğrencinin yaş dağılımı?

a- 5-7	= .....
b- 7-11	= .....
c- 12-15	= .....
d- 15-17	= .....
e- 17 ve daha yukarı	= .....
TOPLAM (a+b+c+d+e)	= .....

4. Kütüphaneden yararlanan öğretmen sayısı?

a- 1993-1994	= .....
b- 1994-1995	= .....
TOPLAM (a+b+c+d+e)	= .....

5. Kütüphaneden yararlanan öğretmenlerin branşlarına göre sayısal dağılımı?

a- Sosyal Bilimler	= .....
b- Fen Bilimleri	= .....
c- Yabancı Dil	= .....
d- Meslek Dersleri	= .....
e- Güzel Sanatlar	= .....
f- Diğer Ortak Dersler	= .....
TOPLAM (Kütüphaneden yararlanan toplam öğretmen sayısına eşit olmalıdır)	= .....

G. İHTİYAÇ

(Kütüphane Memuru veya Kütüphaneden Sorumlu Öğretmen Dolduracak)

1. Öğrenci için ihtiyaç olan kaynak türü?

(Seçeneklerden ihtiyacınız olan tür veya türleri işaretleyiniz)

a- Ansiklopedi	☐
b- Genel Konular	☐
c- Mesleki Yayın	☐
d- Tarih	☐
e- Edebiyat	☐
f- Ekonomi	☐
g- Fen Bilimleri (Fen ve Matematik)	☐
h- Yabancı Dil	☐
i- Yabancı Dil (Lütfen Belirtiniz):	

2. Öğretmenler için ihtiyaç olan kaynak türü?

(Seçeneklerden ihtiyacınız olan tür veya türleri işaretleyiniz)

a- Ansiklopedi	☐
b- Genel Konular	☐
c- Mesleki Yayın	☐
d- Tarih	☐
e- Edebiyat	☐
f- Ekonomi	☐
g- Fen Bilimleri (Fen ve Matematik)	☐
h- Yabancı Dil	☐
i- Yabancı Dil (Lütfen Belirtiniz):	

1. KİTAP TÜRÜ DAĞILIMI**(Kütüphane Memuru veya Kütüphaneden Sorumlu Öğretmen Dolduracak)**

Bu kısma bir önceki bölümde ihtiyaç olarak belirlediğiniz kitap türünün tam adını yazınız.

(Örneğin bir sağlık ansiklopedisine ihtiyacınız olduğunda, bir önceki bölümde "ANSİKLOPEDİ" seçeneğini işaretledikten sonra, bu kısma ANSİKLOPEDİ BÖLMESİNİN ALTINA "Sağlık Ansiklopedisi" olarak yazınız.)

1. ANSİKLOPEDİ a) ..... b) ..... c) ..... d)	2. MESLEKİ YAYIN a) ..... b) ..... c) ..... d) .....
3. TARİH a) ..... b) ..... c) ..... d)	4. EDEBİYAT a) ..... b) ..... c) ..... d) .....
5. YABANCI DİL a) ..... b) ..... c) ..... d)	6. EKONOMİ a) ..... b) ..... c) ..... d) .....
7. GENEL KONULAR a) ..... b) ..... c) ..... d)	8. FEN BİLİMLERİ a) ..... b) ..... c) ..... d) .....